

119129-1
4

кий
серб. иконописи
сине

ОРАМ

2 №

1929

КОМІ ЖУРНАЛ.

ЛЛ.

Сузөдөј, лыддөј

быд төлыгын петан комі художествоа література

— **ЖУРНАЛ** —

„ОРДЫМ“.

Лезоны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН гижоны комі художествоа література быд комі гижылыг (щөц комі-пермјакјаслыг). Гижө критика комі художествоа гижөдјас-вылө, щөц төдмөдө пролетариат-нога роч літературадн.

„ОРДЫМ“ сетө чельдлы література.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бостыгјаслы бурмөдны ассыныг гижансамнысө.

„ОРДЫМ“ сетө бур отсөг лыддысан керкајаслы, клубјаслы нүдны јүгөддөчән уж, шеолајаслы, чельдлы література, быд **УЖАЛЫГ** мортлы көннө мича лыддөнтөр.

	Төлыг-кежлө.	6 төлыг-кежлө.	Во-кежлө.
Учреждөнгөјаслы да организатсјаслы . . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур.
Гражданалы	— 30 ур.	1 " " 80 "	3 " " 60 "

НЭЖ Коми
1-1

Ставмуывса пролетаріјас, օтувтчօј!

24-24

Гос. Публик. Б-н
1929.

Об. вз.

Лит.

ОРДЫМ

Лезоны СК (б) П Обкомлѳн Агітпроп да пролетаріат-нога коми гіжыѳяслѳн ассотсіатсіја.

Комі художества лїтература журнал.

Петѳ быд тѳлысын օтчыд

№ 2 (29)

ФЕВРАЛЬ 1929 ВО.

ПЕТѳ НѳЛЬѳд ВО

Сыктывдінкар
Комі ныга лезанін

Ежемесячный литературно-публицистический и художественный журнал на коми языке.

Орган Агитпропа Коми Обкома ВКП (б) и Коми Ассоциации Пролетарских Писателей.

№ 2 (29).

Февраль 1929.

Фед-пілөн піяныс.

(Буреіја Гөрд арміялы).

I.

Важөн-һин, зев важөн,
Уна во-сајын,
Төв-шөрын, гинһипел—
Пургаа војын
Ічөтік керкаын
Челәфлы федө
Вігтавліс важғасө,
Мыј вөлі төдө.
Фед-гөгөр паччөрын
Лаһтөмағ чөла,
Кывзөны вігталөм
федлығ том челәф.
Трубаын војтөлыс
Омләлө, ымзө:
Өшіңө којө-да,
Шыблалө лымсө.
Федөлөн вігталөм
Һөжжөһик кылө,
Быд шуөм сөлөмас
Челәфлы пырө.
Мөда-мөд-берданыс
Жмитчөма-ғ најө...
Куцқырөн пуксөма-ғ
Пөрығ фед-сајө.

* * *

—Сіз. Сегга кывзөј ті,
Вігтала воғө,—
Шуис фед,—мунім мі
Зев ылө—рочө...
Нуисны карјасөд,
Вөрјасөд—подөн;
Зев шоча сетлісны
Шөјтчөг да водлөм.

Коли сек гөтырөј
 Ічөтк пікөд.
 Бөрынжык жүөртліс
 —Вөі-пө пікө...
 Нөкыз ме ег вермы
 Отсавны сылы,—
 Ас-сіктөң, ас-мугаң
 Вөлі зев ылын.
 Кызвйт во служіті
 Салдатын сарлы.
 Нөкодлы локтор ме
 Секі ег керлы:
 Быдторсө, јөз-моз-жө,
 Ас-вылын лепті...
 Кызвйт во пелпомыг
 Луныг-лун ректі.
 Уна, дөрт, төдлыны,
 Адзывны сурліс:
 Секітө „барыныд“*)
 Быд-ногыс дурліс;
 Мівөктө лыдсісны
 Мед-бөрја мөртөн:
 Шулісны „скөтјасөн“,
 „Хамјасөн“, „чөртөн“.
 Шуөмыд нөинөм-на—
 Терпітны позө...
 Щөктісны горзыны
 Пач трубарөзө;
 Нөјтөны, кучкөны
 Тенө зк быдөн...
 Он-тај кув,—мөртыдлөн
 Лөлыд зев пыдын.
 „Сквоз стрөјтө“ нуасны
 Нөыжыд мыжыг;
 (Тажөн-пө чождөдам
 Тіјанөс дышыг):
 Мышкуыд потлагас,
 Пөс вір-нын кіггө...
 Стрөј тенө жалыттөг
 Бөдјасөн кырггө.
 Уна-на гөкыдтор
 Адзылім, төдлім,
 Салдатлы сы-кадө
 Быдторгыс шөдлі:

*) Опітсерјасө вөлі шуөны „барінјасөн“.

Розгаыд, плетыд-да,
 Быдгама „бурыд“—
 Олөмыс мијан сек
 Вөлі зев курыд.
 Кыз во да квајт төлыс
 Служиті стројын:
 Маршјалим, велөдчим
 Лунын-і војын.
 Сы-бөрын феңщикө *)
 Индісны менө—
 Төдлі-жө, чельадөј,
 Быдторсө сені.
 „Баріныд“ менам-өд
 Граф-рөдыс вөлі.
 Јөзыскөд, гөстјаскөд
 Вывті пыр мелі.
 Сорһитны быдөнкөд
 Вөлі зев кужө...
 Скөрмас-кө—видчыс сек...
 Чорыда пузө.
 Көмкотсө весалан,—
 Југдөдан, тилан;
 Муһфирсө щөткаөн
 Шарсјөдлан зила;
 Бензинөн весалан
 Мича нојгачсө,
 Жој мыскан, чышкыган,
 Ломтан пыр пачсө;
 „Барінтө“ пастөдан,
 Пөртчөдан—жөзан;
 Гырһичсө петкөдлан,
 Мукөдтор вөчан...
 Ставыс мед вөлөма
 Сылы пыр лучкі,
 Неуна торкыштан—
 Нырвомад кучкө.
 Кучкавліс, чужјавліс,
 Быд-ногыс „ворслис“:
 Кодјурнас јортчөмөн
 Ме-вылө горзіс.
 Воча-кө төкөтө
 Сылы те шуан—
 Сібырө, зев ылө
 Јуртө те нуан.
 Недыр-мыгт туроқкөд

*) Опитсерлөн слуга-пыдди.

Ыжыд тыш мөдiс.
 Мiжан полк пырыг-пыр
 Фронт-вылө петiс.
 Вель дыр мi, эверјас-моз,
 Когасiм генi—
 Бөрвылас турокөс
 Чорыда венiм.
 Унаөс штыкөн ме
 Морөсас суцкi;
 Гоз-мөддөс прикладөн
 Журлыас кучкi...
 Налөн, ферт, мi-моз-жө,
 Гемјаыс гөртас
 Вердысө видчыгө...
 Гөтырыс бөрдө.
 Јадроөн нещыштіс
 Менгым сек кокөс,
 Кокпөлөс вошти ме
 Јөз муө, бокө.
 Кокпөла урөдөн
 Ковтөм ме лоi—
 Шоггөмөн, бөрдөмөн
 Ас-гортө воi.
 Тази мi, чельадөј,
 Важ-дырјi олім:
 Унатор видлалiм,
 Быдлаө волiм.
 Щыглунсө, шогсө-i,
 Нөјтөмсө төдлім—
 Волытөг кызвiт во
 Салдатын ветлім.
 Ештiс-нын. Вiстали
 Тiјанлы помөз.
 Зарнiјас, өнi тi
 Зев-на-өд томөс:
 Быдманныд — адзылад
 Бурсө-i локсө;
 Видланныд службатө—
 Төдланныд шогсө.

* * *

Паччөрын фөдөлөн
 Вiсталөм лаңтiс.
 Сафмiс со пыслөн
 Гөтырыс—Аңпiс.
 Көщасын чорыда
 Горөдiс петук.

Кыаыс һөжжөнүк
Gördödic, петис.

II.

Сетысаң уна во
Бөрлаңо мунис.
Челадлөн fed-вигтыг
Кызыс-һин вунис:
Ставныс-һин быдмисны
Гырыгөз најо,—
Кадыд тај дорвыв со
Вежласом вајо.
Роч-муад вөчисны
Зев уна карјас.
Олісны, кулісны,
Быдмисны сарјас.
Мед-бөрын саравны
Пукгіс Микола...
Јөзыслы төдчыліс
Выл сарлөн олас.
Горшлунла јапонкөд*)
Тышкасны мөдіс,
Сы-вылө казна гөм
Вель уна лөдіс.
Уна гурс војтырөс
Војутны ыстіс,
Уна вір јон тышкын
Јөзыслөн кигөіс.
Шапкаөн шыблавны
Јапонөс көсјіс.
Сөмын-тај „јапошыд“
Зев бура лөсјіс:
Карабјас жугөдліс,
Војтырөс ныріс—
Роч-муөз біөн да
Пулаөн пыріс.
fedөлөн кывзысјас
Гырыгөг өні,
Сөмын-тај тыш-вылыг
Гортас ез воны:
Колісны Манчжурө**)
Аггыныс кусө,
Пөг вірыс налөн сен
Ojdödic мусө.
Карјасын, гіктјасын

*) Жапонія.

***) Манчжурія.

Олөмыс сөктіс:
 „Сар-батыд“ вотжастө
 Сіктсалы сөдтіс.
 Пабрікын, заводын
 Ужалыг војтыр
 Ужаліс даскык час,
 Ез төдлы ојбыр.
 Ужалыг војтырлөн
 Сөлөмыс пузіс:
 Став локыс мырғылы
 Мөвпылас угіс.
 Чардбі-моз паскаліс—
 Ез-тај дыр көсјы—
 Роч-муын кыпөдчөм
 Паскаліс, өзјіс.
 Мөскуаын гөрд-плагјас
 Лептісны вылө;
 Кыпөдчөм паскалө...
 Лыјсөм-һін кылө.
 Посныжык карјасө,
 Сіктјасө вужіс...
 Ужалыг збыл-вылө
 дөрөмсос пужіс.
 Сотчөны керкајас,
 Југыд бі өзјө:
 Увтыртыг барјасөс
 Һылыштны көсјө.
 Сіктјасын олөмыс,
 Саріз-моз, гызіс;
 Роч-муын војвывгаһ—
 Лунвылөз шызіс.
 Кыпөдчөм пөдтыны
 Сіктјасө, карө
 „Сар-батыд“ војскајас
 Мөдөдіс јара.
 Гөл јөзлыг кыпөдчөм
 Вір-пыщкын пөдтіс.
 Вір јуын піқөсөз
 Болсјаліс, ветліс.

III.

Седөлөн кывзысјас
 Кувгісны важөн.
 Піјаныс быдмісны—
 Пельпомөз сажен...
 Сізі-жө нуісны
 Салдатө најөс,

Служитны „сар-батлы“
 Комі му-сајө.
 Аржавыв Роч-муын
 Пагкаліс јуөр,
 Јуөрсө јөз горны,
 Буслым-моз, нуө:
 Немеч-пө мі-вылө
 Војнаөн петіс.
 Сар-Мікол быдлаө
 Приказјас сетіс:
 „Сувтамөј враглы, вај,
 Ставөн мі воча,
 Немечөс жугөдам —
 Пуг-пас пыр вөчам.
 Јен-вөсна, сар-вөсна,
 Горт-вөсна мунам...
 Когө ті врагјаскөд
 Повчытөг сунөј.
 Немечөс Роч-муө
 Пырны ен лезөј:
 Салдатјас! Көрт біөн
 Најөс ті резөј!
 Кігтамөј немечлыг
 Му-вылө вірсө--
 Оз суј мед јөз муө
 Аггыс јог нырсө“.
 Појездјас мунөны
 Зев ылі муө;
 Параовоз пушкөмөн
 Воқлаңө нуө:
 Тыш-вылө војтырөс
 Гөгылтө, кыскө,—
 Сіктјасыг, карјасыг
 Вергөтөсө чышкө.
 Ставмуыв сарствојас
 Петісны тышкө...
 Пулаыд, снаряды
 Војтырөс ыщкө.
 Пөг-вірөн тыріс да
 Ојдіс мубаныс.
 Војналөн некөн-на
 Оз тыдав помыс.
 Војнаыд овмөссө,
 Војтырсө чірсө;
 Салдатыд дөзміс-нын
 Кігтны пөг вірсө.

Шуасо: „мыјла ми
 Тышкагам... Kodköd?“
 Сөлөмыс вiгталө:
 „Аслад-жө воккөд“.
 Мөдаргаң сещөм-жө
 Мөвпалөм лоис.
 Пiтiргаң фронт-вылө
 Выл јуөр воис:
 Чөвтiсны, вештiсны
 Трон-вылыг сарөс...
 „Мунамөј татыг, вај,
 Сiктјасө, карө.
 Тырмас-нын окопын
 Төјјасөс вердны“.—
 Мөдiсны салдатјас
 Гортлаңыс петны.
 Быдлаын горзөны:
 Петiс-пө вөла,
 Возө-пө овны ми
 Кутамөј чөла.
 Сөмын-тај кырнышјас
 Адзiсны дастө:
 Кужiсны ас-киас
 Богтны выл влагтө.
 Шуiсны: „војутам
 Немечкөд кувтөз,
 Гортаныд, салдатјас,
 Ен мунө—сувтөј.
 Вождык ми немечөс
 Жугөдам, нырам;
 Роч-муыг гортөзыс
 Најөс бөр зырам.
 Сы-бөрын вөлигтi
 Кутчыгны ковмас,
 Кыпөдны, зөңтыны
 Пазалөм овмөс“.
 Сы-кадын пабрик—
 Завод-вывса јөзлөн
 Öтувја кыпөдчөм
 Быдлаын өзiс.
 Леңинлөн кывјасыс
 Лебзiсны ылө:
 Фронт-вылө, сiктјасө,
 Карјасө, тылө.
 „Сарыд-кө бырис-нын—
 Мөд сар-на пукоiс,

Сөмын щощ вьл влагнад
 Мукöдкөд жүкөс.
 Сешөм-жө озырјас
 Пукөсны сетчө.
 Гөль војтыр ми-бөрға
 Ставөн вај вөтчөј!
 Ког-вьлө озыркөд
 Тіјанөс корам—
 Аггыным, ужнымлыг
 Вьл влагт ми дорам.
 Мыј вөчліс ужалыг—
 Ставыс мед сылөн.
 Лептамөј гөрд-плаг ми
 Јенежө, вьлө.
 Сы-улө котыртчам,
 Лоам ми јонөг—
 Вывгыным орјөдлам
 Көртөдјас помөз.

IV.

Октабрса лунјасө,
 Букыша арын—
 Ужалыг кыпөдчөс
 Ленинград-карын:
 Пөрыг-і ічөт сек
 Ког-вьлө петіс...
 Збыл вьлө, повтөг-нын
 Гөрд-знамја лептіс.
 Коммунист-партия
 Веккөдлөм нуіс.
 Смольнејө ужалан
 Штаб аггыс вогтіс.
 Індөдјас, приказјас
 Сетысаң којө.
 Пуө сен уж вөчөм
 Лунын і војын.
 Ҷимнеј двореч лоі
 Ужалыг кын.
 Мөскуаын кыпөдчөм
 Озјіс јар біөн.
 Сіктјасыг мургөмыс
 Зев ьлөз кьлө...
 Крестана кыптісны
 „Барінјас“-вьлө.
 Кыптісны быд карын
 Зев гырыг тышјас,
 Вундісны озырлыг

Крукыла гыжјас.
 Сөветыд быд карын,
 Быд сиктын воґґис,—
 Быдлаын вескөдлөм
 Ас-киас богтис.
 сөд-пілөн піјаныс
 Сувтисны воґө:
 Петисны влагт-понда
 Јөзкөд щөщ коґө.
 Коґјасын враґјаскөд
 Ез вөвлы полөм:
 Төдисны—выл влагтыд
 Вајас мөд олөм.
 Сібырґаң—Кавказөґ
 Сөвет-влагт чужіс,
 Ас-бердас гөль јөзөс
 Кыскыны кужіс.
 Гөрд-плагөн паґтаґис
 Роч-муыд міјан...
 Влагт-бердө воісны
 Робочөјкөд өтвылыґ
 сөд-пілөн піјан.

V.

Повґөмыґ очмісны
 Озырјас, барјас...
 На-пыщкыґ петисны
 Поснѣік „сарјас“.
 Выл влагтөс шуісны
 Бырөдны, вїјны...
 Ленинөс, мукөдөс
 Пырыґ-пыр лыјны.
 Лептисны мїјанкөд
 Ыжыд тыщ—војна:
 Пондисны біөн да
 Свінечөн којны;
 Мөдисны пушкајас
 Лыјыны—увтны.
 Мїјанлы лоі, ферт,
 Паныд-жө сувтны.
 Сувтмөј. Кыпөдчім
 Налы мї воча!
 Сөщөм тыш му-вылад
 Вөвліс-на шоча.
 Быд-вожын војналөн
 Горшыыс мургө...
 Вөрјасын, сиктјасын,

Карјасын жургө.
 Ставмуса сарствојас
 Јанзім оз төдны—
 Кутісны жежыдөс
 Быдторнас лөдны:
 дугдывтөг ваяоны
 Ружјө да пагкөм;
 Гөрдјаскөд щөктөны
 Тышкасны дасөн.
 Сөветлөн вѣт мѣллон
 Гөрд-салдат пеггө,
 Врагјаскөд ныркөдчө—
 Роч-муөс весјө.
 Лыжөмыс дугдывтөг,
 Лаңтлытөг кылө...
 Тышкасөм јөзыслы
 Вьлторјас гылө.
 Көрт-стенөн сувтисны
 Гөрдјаслөн јөзыс.
 Морөснас вогтисны
 Сібырө өзөс:
 Колчакөс пагјисны,
 Лыјлісны сіјөс—
 Адқисны местасө,
 Ворсіс-кө біөн.
 Јуденіч, Польшаыд,
 Врангельыд—быдөн,
 Сујисны Роч-муө
 Гыжјассө пыдө,
 Сөмын-тај Семенлөн *)
 Јортјасыс вөлөн
 Вөтлісны регыдөн.
 Збојжыкөг вөлөм.
 Гөрд-војска ваяісны
 Штык-јылас венөм.
 Накөд щөщ вөлісны
 Фрунѣ да Семен.
 Төдлісны вөрјас да
 Зев гырыг кушјас
 Роч-муын гөрдјаслыг
 Жежыдкөд тышјас.
 Кујлөны му-пыщкын
 Збој јөзлөн лыјас,
 Кывзөны вьл-нога
 Олөмлыг шыјас;

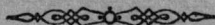
*) Буѣеннејлөн.

Mojdöны муыслы,
 Шонділы гувөн:
 „Tödamöj, мыj-вөсна
 Татчө ми угім“.
 Öни, со, воjвывсаң—
 Лөң *) море-epdöz;
 Рытывсаң, зев ылөз—
 Иңдија-бердöz;
 СССР зымвизö,
 Воçлаңö çоргö,
 Görд-плагыс зумыда
 Сулалö, шпоргö.
 VI.

Лаңтисны тышжасыд.
 Быдлаын чөліс.
 Овмөстө кыпөдны
 Богтчимөj вөліс.
 çed-пилөн пијаныс
 Воисны фронтыс.
 Выл олөм дорны ми
 Роч-муын пондим.
 çed-пилөн пијаныс
 Быдтисны пијан.
 Выл властлы служитны
 Мунисны најö
 Кутисны СССР
 Брагжасыс виçны;
 Гранича вужнысö
 Мортөс оз лезны.
 Выл овмөс доригөн
 Армија мијан
 Пишщальсö чорыда
 Кутö том кias.
 Велөдчө быдлаö,
 Моржассö төдö.
 Вежөрөн, төлкаөн
 Быд морт сег петö.
 Ставмуыв вөрөгжас
 Јирöны пиңсö,
 Коргөнч мијанлыс
 Небыджык-инсö:
 Көсјöны воjнаөн
 Ми-вылө мунны,
 Бара-на му-вылын
 Ыжыд тыш панны.

*) Велькиj-Тихиj океан.

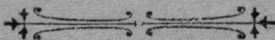
Лудö-кө, гилалö
 Врагјаслөн бокыс,
 Мед-жө-і локтöны
 Ми-вылö лыкыс.
 Колö-кө—петкөдлам
 Јоғ шыклыс көрсө,
 Сөмын мед кужасны
 Весагны бөрсө.
 Сөветлөн гөрд-салдат
 Абу-нын мыр-код;
 „Баріныд“ оз сіјөс
 Кучкав да пыркөд.
 Важөнтө салдатыд
 Плеть-улын ружтіс.
 Выл властыд выл јөзөс,
 Збој јөзөс чужтіс.
 Фед-пілөн-піжанлөн
 Піжаныс томөг:
 Повтөмөг, гүгөг да
 Быдлаө јонөг.
 Ковмас-кө дорјыны
 Квајтөд му-јүкөн—
 Петасны быдөн қік
 Тыш-вылө здукөн.

Менам томга кад.

Менам томга кад
да гажөдчан кад!
Сөстөм сөллөмөй,
Мича журиньөй;
Вына ки-кокө
Омө окагө!
То-ед шогмиггөм
Коркө жөз-шөрө,
Мамө зорөтөм—
Петі отирө. ¹⁾
Горөн сыла ме,
Кывзө зон і ныв,
Норөн һужөта
Комі сыланкыв.
Кор-ед гича ме
Комі жөз-жылыг
Сөллөм пөт-мунө
Лебзө пөткаөн!
Өшө жонжыка
Чужөм сажмыштө,
Кор ме пармаө
Мөда кайнытө.
Сетчин горөта
Пигһа паскалө
Комі му-куға
Кигтө, ольсалө.
Горөн сыла ме,
Горөн гича ме...
Кывзө комі жөз,
Лыддө, муса жөз!

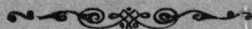
¹⁾ Војтырө.

ОСКӨЛӨН ОҢӨ.

Оскөлөн оңө,
Туж-шөрөт вегкыта,
Бокө ңе кежны мед,
Тальччавны крепыта—
Шонділаң габазөн ¹⁾
Гөрд міча плаггезөн.
Раз-два, раз-два!..
Кін ²⁾ сетчін зугсөма,
Рјад-шөргіс петөма?..
Веж коктө, кылан он?!.
Он-кө кыв, пет, мун сег,
Рјадсө ен сорлав ³⁾ вег.
Раз-два, раз-два!..
Гов⁴⁾ - піжан чельаф мі,
Шуд-сөргіс кольөммез,
Чукөрөн, габазөн
Бі-југөр в тамө,
Ыпкамө, дорамө
долыт лун, міча лун—
Раз-два, раз-два!..

-
- 1) Чукөрөн.
2) Код (коді).
3) Торкав.
4) Гбл.

КВЗ, КЫВЗЫ!..

(Комі ужалыг јѳзлы).

КВЗ*), -кывзы:
Кывзы, кыз жургѳны,
Јурвестад ергѳны
Јог борда варышјас-
аеропланјас!..
Кызјкѳн ускѳдны,
Шыбытны кѳсјѳны
Газ-тыра балонјас,
Јад-тыра дозјас;
Кызјкѳн броњајас
Кістѳны-дорѳны,—
Гѳра-код танкјас—
зверјас
Гызымтны петѳны...
Кывзы!—техника кызј
Луныг-лун воқѳ,—
Оз сувтлы,—јогмѳ...

*) Кружок военных знаний.

Ен колтчы, сугмѳдчы,
Сы-бѳрга вѳтчы!
Медым мѳ, тѳдтѳмашѳр,
Ог сурѳј гагјас-моз нырны,—
Паныдѳн лѳгѳдчы, сувт!
Лѳк-вылѳ лѳкѳн-жѳ вувт!

КВЗ--кывзы,
Кызјкѳн ызгѳ
Капитал мѳр...
КВЗ—лѳгѳдчы,
КВЗ—велѳдчы
Встретитны шер!
Велѳдчѳј, лѳгѳдчѳј
сізік:—
Мед тѳјан тѳдѳмѳ
танкјас
тангыгас
—сувтас!

Міча ныв.

Гылёмён ворсём.

Крестанскеј керка. Јенув пелёсын пызан, міча жежд пызан дораа, Пызан-дорын сулалё шога вётчём том міча ныв. Чышкё усчышкёдён гінвасё. Верёссајё сіјёс гетёны, гылёны (гылыгјасыс јёзды оз тыдавны).

Гылыгјас.

Гажтём лоі міча нывлы,
Гінва кутіс петны:
Верёссајё пёрыг-сајё
Бат-мам көсјё сетны.

Адзё, төдө міча нылыс:
Олём сылөн зуггё.
Бөрдё сіјё, гінва кігтё,
Пызан-сајё пукгё.
долыд олём, гажа лунјас
Міча нывлөн бырө...
Өзёс һөжјөнһикөн воггё
Бат-мам сылөн пырө.

(Пырёны бат-мам).

Бат-мам.

Һинём теныд, муса нылөј,
Бөрдны луныг-лунө:
Көт і пиңтём мужік лоас,
Ембур сылөн уна.

Міча ныв.

Ог мун, ог мун пёрыг-сајё,
Пёрыг көзид віра.
Пёрыг-сајё петём-дорыг
Лушщө ваё пыра.

Б а т-м а м.

Муса нылөј, піңтөм вомыг
 Нинөм теныд повны,
 Сещөм пөрыг озыр морткөд
 Зев-на позө овны.

М і ч а н ы в.

Кодлы позө, мед і олас—
 Оз ков меным сјјө,
 Пөрыг-сајө зетөм-дорыг
 Лушщө менө вјјө.

Г ы л ы г ј а с.

Шог оз бырлы міча нывлөн,
 Бөрдиг-тырјі олө,
 Оз і сојлы, оз і жулы—
 Піңтөм вомыг полө.

Міча нывлөн донаторјыс
 Муніс ылө-ылө,
 Сіғим төлыг ез-һин адзыв
 Асгыс муса нылөс.

М і ч а н ы в.

Мыјла, мыјла, муса зонмөј,
 Еновтін те менө,
 Гашкө локтан, бөрја лунөз
 Відчига ме тенө.

Г ы л ы г ј а с.

Муса зонгаң јуөр абу,
 Пігмөйс оз волы,
 Міча нывлы пөрыг морткөд
 Чуңкыщасны колө.

М і ч а н ы в.

Ог мун, ог мун пөрыг-сајө,—
 Пөрыг паскыд тоша.
 Паскыд тош-пйын ме, коңөр,
 Јаг-пйын-моз воша.

Г ы л ы г ј а с.

Чуңкыщасны пөра воіс, (пырөны нывјас)
 Чукөртчисны нывјас.
 Налы гажөдчыны колө,
 Сывны ыланкывјас.

Нывјас

(сувтöны кругöн, гöгралöны, гажаа ғылöны).

Кöни свадаба, сені гаж,
 Сені шогғыны шабаш,
 Мыјла бöрдан, міча Маш?
 Богтö тенö озыр Паш.
 Озыр Пашыс тölка морт,
 Сылөн баситöма горт,
 Быдмас тенад зарні борд,
 Олём лоас первой сорт.
 Сешöм олём вывті бур,
 Быд лун булки быд лун сур,
 Уна ужавны оз сур,—
 Міча платтö сöмын вур.

Міча ныв.

dygdö, pödrugajas, ғывны
 Гажа ғыланкывсö.
 Ғылöј, кызі пöрыг-сајö
 Ғетöны том нывсö.

Нывјас

(ғылöны нора, шога-пырыг).

Міча нывјас да бурлак зонјас,
 Ој лулы-лулы, да бурлак зонјас,
 Татчö чукöртчöј да татчö вiзöдлöј,
 Ој лулы-лулы, да татчö вiзöдлöј.
 Кiзi коңöрöс да міча Машукöс,
 Ој лулы-лулы, да міча Машукöс,
 Пöрыг морт-сајö да пиңтöм вом-сајö,
 Ој лулы-лулы, да пиңтöм вом-сајö,
 Озырлун-вöсна да мырдöн Ғетöны,
 Ој лулы-лулы, да мырдöн Ғетöны.
 Кызі коңöрöс да міча Машукöс,
 Ој лулы-лулы, да міча Машукöс,
 Мустöм жöнiкыс да пиңтöм старiкыс,
 Ој лулы-лулы, да пиңтöм старiкыс,
 Југыд шондi-моз да талун вiдчiгö,
 Ој лулы-лулы, да талун вiдчiгö,
 Кызі коңöрлөн да міча Машуклөн,
 Ој лулы-лулы, да міча Машуклөн,
 Жежыд чужöмыс да талун вежгöма,
 Ој лулы-лулы, да талун вежгöма.
 Кызі гiнваыс да сылөн вiзывтö,
 Ој лулы-лулы, да сылөн вiзывтö.

Кызі кјасыс да сылөн дрөжжитө,
 Ој лули-лули, да сылөн дрөжжитө.
 Кызі жөнүкөс да сјјө видчигө,
 Ој лули-лули, да сјјө видчигө,
 Пөрыс жөнүкөс да мјстөм чужөмөс,
 Ој лули-лули, да мјстөм чужөмөс...

(Кылө көлөкөл шы).

Баѣ-мам.

Лаңтө, нывјас, өшін-улын
 Көлөкөл шы кылө.
 Тајө озыр жөнүк локтіс:
 Омөлтөр ен гылө.
 (Нывјас лаңтөны, пукөбөны лабіч-вылө).

Гылыгјас.

Керка өңөс нөжјөн воггис,
 Пөрыс жөнүк пыріс.
 Сыкөд вежај, сыкөд вежаң...
 Нывлөн садыс быріс.

(Ныв угө чужөмнас пызан-вылө).

Баѣ-мам ускөдчјсны паныд,
 Копыртчјсны улө:
 Налы озыр ѣатыс муса,
 Нылыс мед көѣ кулө.

Баѣ-мам.

Локтөј, локтөј, дона гөгтјас,
 Пырөј пызан-сајө.
 Ставыс пөсөдөма мјјан,
 Гажөдчыны вајө.

Гылыгјас.

Міча нывлөн, коңөр мортлөн
 селөјасыс зуггө:
 Југыд плеша пөрыс жөнүк
 Ортчөн сыкөд пукгө.

Міча ныв.

Ог мун, ог мун пөрыс-сајө,
 Ставныд сјјө төдө.
 Муса баѣөј, муса мамөј,
 Та-сајө ен гетө.

Гылыгјас.

Бат оз кывзы, мам оз кывзы,
Нывлөн гинва киггө,
Гөгөр виқөддө,—оз вермы,—
Гинваён і мыггө.

Чөскыд гојан ваяө мамыс,
Сурсө ваяө бағыс.
Пызан-сајын паскыд тошсө
Чургөдөма җағыс.

Вежај вежаңыскөд јона
Щапитчөны сені,
Көнкө мөвпалөны агныс:
Ыжыдөг ми өні.

Пөрыг жөңік пірөг сојө,
Јуө курыд сурсө,
Важга озыр купеч морт-моз
Вылө лептө јурсө.

Сурјас јуөм-бөрын гөлөм
Пөрыг мортлөн өдқө:
Невестаөс пінтөм вомнас
Окавны век көсјө.

Невестаыс пінтөм вомлы
Омөлика сетчө.
Гөгрөс чужөм-куҗа нывлөн
Гинвајасыс летчө...

Уна дозгыс пөрыг жөңік
Гојан-јуан ректіс,
Сегга гывны ғыланкывјас
Том нывјаслы щөктіс.

Пөрыг жөңік (нывјаслы).

Сылөј, ғылөј, роч акаңјас,
Сылөј, енө узөј,
Кампет тіјанлы ме гета
Тіјан ғылөм-куҗа.

Нывјас

(шпыңјаліг-тырјі четчөны, сувтөны кругөн да ғылөны).

Свадба мијан пангөма, пангөма,
Збылыг-збылыг пангөма, пангөма,
Чуңкыщасөм лоөма, лоөма,
Збылыг-збылыг лоөма, лоөма.
Озыр жөңік локтөма, локтөма,
Збылыг збылыг локтөма, локтөма.

Невестакөд пуксөма, пуксөма,
 Збылыг-збылыг пуксөма, пуксөма.
 Озыр жөнүк абу том, абу том,
 Збылыг-збылыг абу том, абу том,
 Журис сылөн кушмөма, кушмөма,
 Збылыг-збылыг кушмөма, кушмөма.
 Паскыд тошыс зормөма, зормөма.
 Збылыг-збылыг зормөма, зормөма.
 Пинжас сылөн кигсөма, кигсөма,
 Збылыг-збылыг кигсөма, кигсөма.
 Пөрыг жөнүк кырныш-код, кырныш-код,
 Збылыг-збылыг кырныш-код, кырныш-код.
 Том невеста гулу код, гулу-код,
 Збылыг-збылыг гулу-код, гулу-код.
 Оз ков сетны кырнышлы, кырнышлы,
 Збылыг-збылыг кырнышлы, кырнышлы.
 Оз ков сетны гулуос, гулуос,
 Збылыг-збылыг гулуос, гулуос.

(Жөнүк дөзмөма, бергөдчө нывјаслаң, скөр-пырыг зымнитө кокнас. Нывјас дүгдөны ывны).

Гылыгјас.

Жөнүк скөрмис, кокнас гымгис,
 Пукгалисны нывјас.
 Оз поз пөрыг-дырји ывны
 Сещөм ыланкывјас.

Жөнүк.

Аттө фивө, кущөм аңјас,
 Чукөртчөмныд татчө.
 Ташчөм ылом-бөрын месаң
 Кампет онө адқө.

Нывјас (пукалөмөн ылбны).

Чөскыд кампет аслыд,
 Пөрыг модтөј, вјз.
 Кықи тенид ылам,
 Мед і лоас сіз.

Жөнүк.

дүгдөј тешитчыныд, нывјас,
 Лөгасны ме верма.
 Агныд повзанныд ті меыс,
 Кор ме јона скөрма.

Нывјас.

Кодлөн тошыс паскыд,
 Кодлөн југыд плеш,
 Сещөм пöрыг мортыс
 Нывјасыдлы теш.

(Жöнiк скöра кiнас öвтыштö, бергöдчö мöдарлан. Нывјас гералöны).

Сылыгјас.

Бат-мам копыртчiсны улö,
 Бурöдiсны затöс.
 Бара сылы јандоваөн
 Сурсö мытчiс батыс.
 Жöнiк потöмыг ез повзы,—
 Јандовасö когтiс.
 Јуём-бöрын вескыд кiнас
 Невестасö богтiс.
 Четчiс жöнiк пызан-сајыг,
 Мiча нывсö нуö.
 Бат-мам секi невесталы
 Сещöм кывјас шуö.

Бат-мам.

Бура овны теныд сiјам,
 Мiјан муса нылöј,
 Кырi шондi-вилö вiрöд
 Аслад мужiк-вилö,
 Мöдöс тащöмöс он адзы,
 Быдтор сылөн уна.
 Лебзы, чiкыш-моз, виль позјö,
 Татчöс поз мед вунö

Мiча ныв.

Ог мун, ог мун пöрыг-сајö!
 Оз ков меным нiнöм.
 Лушщö гöла-пырыг ола,
 Пöтас менам кынöм.
 Кытчö шудöј менам вошi,
 Коңöрöј ме аңöј!
 Мыјла еновтiн те менö,
 Менам муса Ваңöј?

Сылыгјас.

Ез-на удiт мiча нылыс
 Сещöм кывјас шуны;
 Ез-на удiт пöрыг жöнiк
 Невестасö нуны;

Бара кодкө, кылө, локтіс
 Көлөкөла вөла;
 Кодкө килчө-вылын пондіс
 Голөдчыны збоја.

Сегга керка өзөс вогөіс,
 Міча бурлак пыріс:
 Сещөм терыб, сіңі сылөн
 Пузөма том вірыс.

Коді тајө? Мыјла локтіс?..
 Пөрыс жөнік повзіс.
 Бат-мам паскөдісны гінјас.
 Невестаыс ловзіс.

Міча ныв (тојыштө пөрыс жөнікөс).

Вешјы, пөрыс! Текөд өні
 Чуңкыщасны шаңө!
 Воіс менам донаторјөј,
 Воіс менам Ваңө!

Міча бурлак (кутлө да окалө невестасө).

Воі, воі, муса Машө,
 додфыс татчө пырі.
 Ог куж шуны, кыңі теыс
 Гажөј менам бырі.

Міча ныв.

Тајө лунө менам гінва
 Ез і дугдыв петны:
 Мырдөн пондылісны менө
 Пөрыс-сајө гетны. (Індө пөрыс женик-вылө).

Сылысјас.

Өзјіс сөлөм міча зонлөн,
 Јона сіјө скөрміс,
 Пөрыс жөнік-вылө воіс,
 Терпітны оз вермы.

Міча бурлак (лок-пырыс мунө пөрыс жөніклян)

Піңтөм рака, вістав меным,
 Мыј те тани керсан?
 Он-кө дыржык татыс пышјы,
 Јуртө асгыд ворсан!

Пөрыс жөнік (бөрөнітчө).

Кывзы, зонмө... мыјнө керан?
 Ічмоң меным колө.

Поэо меным баба віңны,—
Озыра ме ола.

Міча бурлак.

Текөд, озырыскөд, менам
Горқи лоас жеңыд:
Кытыг локтін, сетчө өdjө
Вескыд тужөд гөңит!

Гылыгјас.

Міча бурлак пөрыг мортөс
Шошаөдыс бостіс,
Порог-дінөз сізі нуис,
Өзөс сылы вогтіс.

Міча бурлак (тојыштө пөрыөс).

Лебзы гортад, піңтөм рака,
Паччөр-вылад кајлы.
Сегга некор нывјас-костө
Ныртө ен-һін гујлы!

Нывјас (кекөначасөны, ғылөны).

Лебзис пөрыг морт,
Оз ков сылы борд!
Пемдіс југыд плеш...
Аттө кущөм теш!

Гылыгјас.

Сізі збоја бурлак-мортыс
Паскыд тошсө вөтліс.
Недыр-кежлө піңтөм вомлы
Міча ічмонь шедліс.

Вежај вежаңыскөд пышјіс
Конөр жөңік-бөргө;
Ыжыд фівө налы лоі:
Мыј-пө тајө кергө?

Міча нывлөн-невесталөн
Фелөјас ез зуггы,
Муса бурлак, муса Ваңө
Ортчөн сыкөд пуксіс.

Пондіс јуны, пондіс гојны,
Некодыг оз повзы...
Батлы-мамлы выль жөңіккөд
Мірітчыны ковзіс.

Пөрыг-бөрад налы јона
Гланітчіс том затыс,

Сылы ыжыд јандоваӊн
 Сурсӊ мытчӊс баҗыс...
 Свадба шумыс, гажа зыкыс
 Ылӊ кутӊс кывны.
 Нывјас чукӊртчӊсны кругӊ,
 Горӊдӊсны ывны.

Нывјас.

(Сувтӊны кругӊн, ветлӊдлӊны. Гажаа, јӊктыштӊг-моз, ыылӊны).

Гажтӊм чуӊкыщагӊм вӊлі,
 Ӗнӊ лоӊ гажа зев.
 Бӊрдӊ ӊевестаыс вӊлі,
 Ӗнӊ серӊктӊма,
 Асҗыс шогсӊ, мыјда вӊлі,
 Ставсӊ вунӊдӊма.
 ӊедыр-ӊедыр пӊрыс жӊӊӊк
 Танӊ пукалӊма,
 ӊедыр-ӊедыр југыд плешыс
 Танӊ радујтчӊма.
 Мӊча бурлак пӊрыс мортӊс
 Татыс тојлалӊма,
 Ӗdjӊ-Ӗdjӊ пӊрыс мортыс
 Гортас котӊртӊма.
 Мӊча нылыс мӊча зонкӊд
 Ӗнӊ пукалӊны,
 Мӊча нылыс мӊча зонкӊд
 Ӗнӊ радујтчӊны,
 Мӊча нылыс мӊча зонкӊд
 дасыс окасӊны!..

(Жӊӊӊк ӊевестакӊд окасӊны).

СЫВ-НӨ, ЗОНӨЈ.

Пельдiс журiс мывкыд-тор,
Угiс да тарөвтчiс.
Jöz гөлөмө, кызi шор
Җолгөмөн сажөвтчiс.
Гiжа комiөн ме пыр...
Гiжа лунөн, оjөн.
Кывбур гавкjө, ¹⁾ кыз бi-чiр
Өтмөдөрө каяө.
Мыjnө овны сiзi век,
Гаггез-моз веклагны,
Олан гажа токо сек,
Көр ми дорсам агным.
Бокө вештам умөл шог,
Уж бергөтам jона.
Сөлөм сөстөм, абу jог—
Сылам горөн, вонөj ²⁾!
Виь кад гөрд-рөм чужөмбан
Мытчiс меным паныт.
Сыв-нө, зонөj, му-пiжан,
Кыв ен виь иганөн.
Ме-таj jöz-коласын пыр
Гажөн орса, ыла,
Говк паскалө, кылө дыр,
Ыббез, виьдөз һулө!...

¹⁾ Паскалө.

²⁾ Вокөj.

Гортла-dopjascöd *)

(Туҗын).

...Кольны војас:

(Гашкө-нө уна-на сетчөз...) Көрттуҗас орјөдлас вөрнымөс... Суднајас-карабјас локтасны Міјанө Војсаріз-куға... Лебавны-чілјавны кутасны Шемөсјас—аеропланјас...

(„Чукөстчөм“.—1921 во).

● Арга вој. Зурс-пемыд! Бытөкө гурс вој өтлаө суктөма... Зерө... Најт. Увсаң і вывсаң көтөдө. Көзыд. Бррр!..

Мунам. Ог мунөј, а вескыда кысгам! Вөвјас бок-шөрөзныс најт-піті ујоны. Тельега гөгылјас (турны-тај-егкө најөс лөгөдөма-да, он гашкө!), јур-вывтіныс најт-піын, варгыласөны дыша.

Вөлөк. Ветымын гурс метра вөлөк! Ветымын гурс метр-паг-та орјавлытөм пемыд коз вөр! Тујпотас оз төдчы. Кімалас мунам.

—Өлөш! но-ко відлы плеть-пунад,—емөс абу-нын вөвјасыд,— шуыштлан, нинөм керныд-да, коллыгыс јортыдлы.

Өті југөрттор весіг һекыс оз уышт. Шуштөм. У-у-у... да јеш-щө-өд сетчө содтөд „ош чувалан-дыр“.

А најтнас резө, резө... Зерыс—кітө, кітө... Мыгкө чужөмтө, појјалө тушатө зөһнас: візувтө тош-куға, візувтө сој-куға... а сурса-лы-куғаыд—шөрөн-нын мунө. Бррр... доқтырным ва! довјалан сени, бытөкө ваннаын, жын-выјө лыбөма тушаыд.

Шобрөдлө. Вөтыс і вемөсыс өтлаө кыгө...

Ы-ы-ы-з-з-з...—бу-у-у-з-з-з...; ы-ы-ы-з-з-з...—б у-у-у-з-з-з... Саріз-гы-вывті гігант-паракод суналө-мунө. Слуда-коф-гыјас ызгөны борт-сајын. Кајута-пыщкөсын шоныд. Лајкјөдлө һебыда-һебыда, вукөдмөн **) һебыда...

А тельега гөгылјас помала кыптөны-вөјөны, вөјөны-кыптөны гураныс-гуранө: ыз-з-з—бу-у-у-з-з... ыз-з-з...—бууу-з-з-з...; ы-ль-ль-ль...—бр-у-у-у-ль...

*) Тајө вігтас авторыс өтлаалө өніја туҗјас Коми муыс да воғө-вылө лоана туҗјас.

**) Вукөдө—восөдны бергөдлө (көсјө).

Воҗо вөтөдө (вөтагөдө), журвемыд гидралө-сөрө. Каститчө. Локтоны, кытыгкө пемыдгыс петөны, гинвоҗад вуҗөрјас, чужөмјас сувтөны.

Со, тонө, кущөмкө бубула—зев ыҗыд, гөд! Чужөмыс—са! Ачыс мыккө зев јона вөһагалөма сумыс тасмајасөн куҗмөс і вомлала, тасма-куҗаыс гижөдјас: „туј проект“, „туј проект“, „туј проект“,—быдлаын. Код-нө тајө тащөмыс?! Коркө һетө-һетө матыгтчис да кымөсгыс лыдди: „Комі му“, зев г. рыс шыпасөн гижөма. Сы-гө-гөр кодјаскө жөҗөны јона, мути-пјан-моз мытчагөны өтарган, мө-дарган, елтөны бытөккө сјјөс. А сјјө дуввиҗө-сулалө,—чужөм оз вежгы...

Вөгті гинмөс:—керөс бокша; вөвјас сулалөны, пошкөны. Воҗ-вылын зев жуҗыд, кымөрөҗ, козпу сулалө. Со-тај коді бубулаыд вөлөма! А војыс!.. А вөрыс! А тујыс!—дор-һи-пом, пыдөс-һи-вылыс, бөри-һи-воҗи—оз тыдав; кад-һи-час, ыли-ө-маті—ог төдөј; пемыдас-ө, һајтас-ө, кодас-пө вошөмаөг ми—оз-һин і јансав; мунам-ө, кывтам-ө оз-һин һинөмыс төдчы; гидрагам, быглагам, суналам сук-һебыд пемыдас.

Сајкавлан вөтгыд, тирзыштан-кынман да бара вунөдчывлан. Өти секундөн гин-пырыд чардби-моз мунасны уна, уна, быдгама-пө-лөс, тујјасыс-ветласыс: паракод кајутјас—југыдөг, көрт вагон ку-пејас—кыпыдөг, трамвајјас—зымгөны, автомобилјас—југыд гинмаөг, автобусјас—он-һи-бус *) мунасны улыча-куҗа!.. Електричество лам-пајас жөҗөны гинлапөд-улад... Инжеңерјас, җекныкјас муниг-моз гин-вылад углөны... Морт-чужөмөн пастагөм проектјас куҗыг-куҗ сувт-ласны воҗ-вылад...

„dd-һ-һ-һ“...—кылө пелси-пөвсө җуггөма тиггө сор арға ном... Номјыд сјјө меным абу-һин ном. Кыла ме мөдтор. „Бррр-һ-һ...—Ж-р-р-р... Брр-һ-һ“... Көнкө, зев вылын јенејас кылө жуңгө-лебө аероплан... җуркјө (гверлытө) чугун-көрт ныргөчнас сынөдсө, плав-виҗө шелгөдөм бордјаснас. Сар! Абу номсар, а сынөд сар. Гөгөр-ыс лөөз, лөөз туј ордымыс сылөн! Вөр-пуыс кокувтыс виҗ... колө өдјө: кымөрјас паныдөн сартөггыс мөдарө лебҗөны... Кылө, варө-витөны-сорһитөны кодјаскө кыкөн сетөні мунысјас:

—Пажнајтны-пө Мөскуаө воам.

Гөлөсныс җик төдса, да ог вермы төдныс коді.

Сегга өҗикыс, кылө, јуалө: „Опоң!“

Мөдыс. Мыј?

Өҗикыс. Кыті-һин-нө ми мунам?

Мөдыс. Огө-жө мунөј! Лебам-да.

Өҗикыс. Төда егкө лебам-да, кытиҗык-а? Кущ ө местаті?

Мөдыс. Кущөм местаті?! Огө-өд буракө Сорд-јоль һурөд! Кы-мөр-сајти-тај.

Өҗикыс. Төда-егкө кымөр-сајти, һебесаті, да мыј-вөгтти-а?

*) Он-һи-бус—зев өдјө, щын-бус кыпөдөмөн.

Мөдүс. Мынө мјанлы вестыд! Ен пов, огө-өд һурас сјбдөј, телега-гөгылым мырјө оз крукаг-һи... Мыј төждыгныыс.

Өткыс (дөзмө да сөлыштө) Тпу!..

Мөдүс. Вај, зонмө, ен сөлаг,—кодлыкө јур-вылас веккалө.

Өткыс. Мун-да, сегга текөд і горһит!

Мөдүс. Мыјла оз поџ?

Өткыс. Сјјөн-тај оз поџ, мөдарө бергөдан-да...

Мөдүс. Ог-жө мөдарө!

Өткыс. Он-тај!..

Мөдүс. Ог, ҫерт. Те јуалан: кыті-пө лебам? Öни оз тыдав-да, сјјөн-і ог вјстав.

Өткыс. А мыјла-нө оз тыдав? Öнтај-тајнө тыдалө вөлі?

Мөдүс. Öнтај. Öнтајнад-өд кымөрғыс уліті лебим-да сјјөн, а öни кымөрғыс выліті лебам-да...

Өткыс. А мыјла-нө егкө öни кымөр-увтыыс ог лебөј, егкө ставыс му-вывгыд тыдаліс?

Мөдүс. Јөј! — Он-өмөј адзы, кущөм кыз кымөрыс сені, зеран кымөр. Улысчам-кө-өд-і көтөдас мјанөс. А öни со косөг.

Өткыс. Ха-ха-ка!.. Вак-вак серөктіс һимкоҫысла јуагы.— Со мыјла вөлөм! Öнија јөзыдлы-тај, пјјө, оз ков лебув: зерө-кө сөмын кымөр-сајас качөдчы-дај!..

Сің вөлі лөгыда вөтага-да, вак-вак серөктөм шыыс вомҫаліс вөтјасөс менгым, дај саҫмі. Саҫмі вемөсөҫ: пельвоҫын пыр-на кылө-тіңгө гор арға нөм. дөзмі. (Вот егкө тенө богт да швачкы, мед весіг лы-һи-ку тенад ез кол! Адҫөма-жө-өд лебув—пельө пырөма!)

А туж-пөлөн һајтыс резіс, резіс... А кымөрыс зеріс, зеріс, зеріс...—Көҫөдіс јурвемөс, кынтөдіс сөлөмөс.

ТӨВГӘ ВОЈЫН.

Өтһасөн јенежын тыр төлыг дөввиңө,
Пастала југөрсө һаңһык кистө.
Јежыд лым сы-улын езыгөн әирдалө,—
Кок-улын гораа зуртө.

Козпујас, пожөмјас шемөсөг уҙоны,
Лөмпујас, баһпујас кынмөһы-тирҙөһы.
Куз-пела көчильјас пипу кырг јирөһы,
Репасө пөткајас пыдөжык пырөһы.

Сиктјасын шыһыру. Оз весиг пон увтышт...
Кильчөјас игана. Өшһыңјас битөм.
Төлыглөн југөрыс гудөһык кыјөдө,
Кодјас кыз уҙөһы кытөн.

Тайтөјас, балукјас гидјасын пушкөһы.
Гидһаын чибукјас турунтор журскөһы.
Паччөрын һаһшомјас шваткөһы-шузөһы.
Комјас, муз-бөрын, чөскыда уҙөһы.

* * *

Гөгөр гажа, голкјө гудөк.
Сылөм, серам, салгөм сен.
Вөрын воча јөла јургө,
Пујас-пөвсын ветлө вен.

Луһыс гажа. Лунтыр грездын
Војтыр варовитис пыр.
Кыптис кое-шы (мун көт мездые),
Ем-кө кодјөз—кое оз быр.

„Бөгтлө, бөгтлө! Енө полөј!
Вывлаһпомса војтыр збој.
Пуртөн, пощкөн повтөг волөј...“
Көһета кули. Пукөсис вој.

Ен лезчы, вокöј.

Ен лезчы, вокöј, мыјнö пукгін,
Те збој-на, збылыг, ен-на муз.
Мыј лаңтін, тышкас сетчö зүггін...
Öd тенад олөм зев-на куз.

Вај збојмыв, чорзыв, вынтö лезлы,
Тед колö вöчны унатор.
Щöщ отсаг вылыг олөм дорны,
даг öни... Бöрад лоас гор.

Ен мөвпав лаңтны, коргны пельöс,
Со, кутчиг јона, состö пуж.
Мед кокни лоас, олөм выльöс—
Бур олөм перы... долыд шуд.

Вojтöв.

Кымөр сажöдлывлö бансö
Шондыдлыг уна-пöв.
Парма муын дыр-нын увгö—
Бара шувгö вojвыв тöв.

Вojтöв жувгö, вojтöв увгö,
Оз-і сувтлы лун-і вoj.
Озтај повзы паскыд мугыд,—
Кущöм вöлөм сijö збој!

Кынтис сijö аслас выннас
Мутö, ватö, мукöдтор.
Сомајбырöј, мыјнö вöчан...
Оз-нын визувт öни шор.

Аттö дивö, вojвыв тöлыд
Јöзöс повзöддöма щöщ.
Сöмын тег некод оз пов,—
Вегиг оз пов пöрыг пöч!

Јог бёжа.

Өнiг-Мiкол-сајö мунöм-мыгтi Наста вежгiс, ез ло важ-кофыс герамбана. Бытö јог пурт пырiс морöсас. Сiјö кутiс вежöктыны ассыс верöссö мукöдкöд.

Кығi-нö он вежöкты. Мiкол мiча зон вöли, авја, вежöра.

Быд нывлөн сы-вылö вежыс вöли петö. Сöмын вежшöрö Наста вежöктö—Мiкол нывјас-дiнö оз матыгчыв, мужiкјаскöд рыт-рыт лыдфыган керкаö ветлö,—газетјас да нiгајас лыддö.

Арнас лыдфыган-керкаö уна пöлöс кружокјас воггiсны. Сен-жö ужавны кутiс исполком-бердса југдöдчан сектсiја. Мiкол щöщ ассыс јур вежöрсö југдöдны бөгтчiс сектсiјаад, гöлöмгааныс бөгтчiс отсаны југыдлун паскöдан ужö.

А гöтырыс пыр вежöктö.

— Кущöмкö јог бёжаöс, тыдалö, аслыс лöгöдiс. Бокыс, кöјiн-моз, iсасö,—мövпалö Наста, аслас гöлöмыс дојмö. Чajtö Мiколöс нывјас-бöргө вöтлыгöмөн.

Ачыс лыдфыган-керкаö оз ветлывлы,—абу велалöма ныв-дыр-јыс. Пыр гортас пукалö, быд рыт гортса ужöн нокгö.

Гöтрагöм-мыгтi ескö Мiкол гортас-жö овлiс-да, сөгга мортыд-лы окота лöи ассыс вежöрсö југдöдны. Ветлыны кутiс лыдфыган-керкаö. Нуöдö-жö ескö Настаöс щöщ-да, сiјö оз ышты, вöли дышöд-чö, медгасö јандыгö. Пыр мыккö öтнад, Наста, пукалан—некор не-кытчö он ветлыв,—на-ордö пырiг-моз шыагiс Öгрö—Насталөн ныв-дырга пöдругаыс.—Верöсыд-нö кöнi?..

— Тöдан-öд. Бара-нын клубö мунiс.

— Менам-тај сетчö-жö, Кузмаöј довгiс-а,—лабiчö пукöгiг-моз вöзö кутiс нуöдны Öгрö.—Мужiкјас быд-рыт пöштi клубын шлон-јалöны. Шуöны: адзöмаöг-пö кущöмкö јöг бёжаöс-да, сы-гöгöр-пö быдöн-i гартчöны. Насталөн горшын гöрдзгiс. Морöсас бытöкö ыжыд iз лычкыгiс.

— Збыль шуан?..

— Серт, збыль. Ен мыј-на нектор кывлы?

Кущöмкö јог бёжаöс адзöмаöг. Карыс-лi, кыс-лi сiјö вöма. Нымыс-тај аслыс самаа, зев тешкод. Вунöма-нын, ог куж-i шуны-сö. „К“-вылын ескö-да, оз möвп-вылö во.

Ічмоңјас мөвпавны кутісны; төдмавны јог бөжалыг һімсө да пһавны мөвпгыс сјјөс быд-ногыс.

Һедыр-мығті керкаө пыріс Мікол.

— Олан-вылан, Öгрө!

— Ачыл туан да быдман. Ог ешты дырсө пукавны, колө гортө зільжыка мунны.

Петіг-мозыс Насталы вашкөдіс мыжкө-да терыба шламгіс өңөссө.

— Наста, вай, ветлам талун клубад кино віжөдны. Карсаң передвіжка ваісны.

Гөтырыс воча һемтор ез шу, бытөкө ез-і кывлы. Аслас гөлөмыс четчө, сінјасыс југјалөны, вірыс пузіс.

— Мыјнө сещөма дузјалан, он горһит?

Пастаг да мунам вай. Јөзсө лежалөны-һин...

— Віжөдлы вай ме-вылө војдөр,—дінас локтөмөн шуіс Наста да віжөдны кутіс Мікол-вылө.

Мыјнө, гажыд-алі мыј бырі,—герөктіс Мікол.—Со, віжөд, колөкө, ен-кө адзыв.

— Вістав, вай, збылыг, кущөм јог бөжа-бөрға те ветлөдлан? Гөтырыдкөд оз овгы.

— Мыјнө те, Наста, лоін?—Зев збылыг шуіс Мікол,—ме тенө тајнө мыжкө ог гөгөрво. Лун-лунтө гортад пукалігөн зікөз-һин-тај выжывмыны кутөмыд. Һекущөм јог бөжа-бөрға-һи, пагкыд бөжа-бөрға ог вөтлыс. Вай, пастаг, сјјө төд. Локтам кино-вылыг-да, се-кі буржыка сорһитам.

— Ен нуөд лушщө—ог мун. Јог бөжатө мун да нуөд,—скөра воча візіс Наста да бергөдчіс мөдарө.

— Он-кө мун—олас. Абу-һин ічөт те,—пожө гөгөрвоны. Увгыны текөд өһи ог ешты, заводітчас киноыд.—Мікол бөр пастагіс да муні.

— Відчыг те меге! Воан да пуж петкөдла теныд. Öһи бурөн ог ледчыг,—өңөс-дорғаһыс бөрдөмөн горөдіс Наста, угкөдчіс крөват-вылө да сыркјавны пондіс.

Регыд Öгрөыд посвоҙаң бөр пыріс—сені-і кыјөдчөма.

— Муніс, тыдалө.

— Муніс. Кино-пө-тај воөма. Корө-жө ескө вөлі-да, ег лыст муннысө. Он төд, гашкө, јог бөжаыд сен-да. Сінмөн ог вермы ме сы-вылө віжөдны,—дөзмөм-пырыг шуалө Наста.

— Ме пыр-на посвоҙад сулалі, кывзыгы,—шуө Öгрө,—төдөмыг бурөн лаһтны оз ков. Вермас-на-өд-і Міколыд еновтны тенө—јог бөжајасыд регыд һебог ылөдасны.

друг кильчө өңөс-шы кыліс. Терыба пыріс Гріша—комсомолец.

— Кущөм зык тіјан, бабајас, тани? гераліг-тырји шуіс Гріша.

— Сізі, ас-костын варгам бабајас олөм-вылөм-јылыг сорһитам,—шпыһмунөмөн воча візіс Öгрө.

— Міколыд-һө тенад көһи талун—јуалө Гріша.

— Бара-һин клубö шөҗіс. Кіно-пө-тај воома-да, виқодлыны муніс.

— Кіно, шуад, воома? Сің-кө щөщ лоас ветлыны да виқодлыны,—өзөс вогтіг-моз шуіс Гріша.

— Сулавлы, Гріша, сулавлы, — горөдчіс Наста. Мыјкө ескө тенғыд јуавны көсја-да.

— Јуав, мыј көсјан.

Наста виқодліс Öгрө-вылө, мөвпыштіс, кызі ескө буржык јуавны, мед Гріша оз гөгөрво.

— Клубад-нө мыј мијан мужікјасным вөчлөны? Код-бөрга вөтлысөны?

— Код-гурө кружокјасын ужалөны. Том јөз драмгектсіја радејтөны—артіставны велөдчөны, а вөтлыгны—һекод-бөрга оз вөтлыгны.

— Абу, абу сіјө,—ез вермы лаһтөмөн овны Öгрө,—Те он сыјылыг вігтав. Kodі тіјанлыг мед јона сіннытө козлөдлө? Kodөс мед јона мужікјас радејтөны?

— Гм...—мөвпыштіс Гріша—Ог төд, мыј мед јона радејтөны најө...

— „К“-вылын ескө һимыс-да.

— „К“-вылын шуан? Мыјнө „к“ - вылас шусө?.. Гашкө „Культгектсіја“-да?

— Сіјө, сіјө!—зев долыд лоі Öгрөлы.—Менам сещөм јурвемөј, төда став јог бөжасө, кодјас мужікјаслыг гөлөмсө когтөны. Оз бара, мајбырөј, вун!..

Гріша гөгөрвоіс ічмонјаслыг мөвпсө, воча шуны һемтор оз вермы, гемдыс мортыдлөн вак-вакөн петіс. Кочкавтөзүс гераліс.

— Культгектсіјаөс јог бөжанад шуад?

— Сіјөс, сіјөс. Јог бөжнас верөсјаснымөс зікөз зүгіс,—зев збылыг кайтө Öгрө.—Бокуы шныркјісны кутісны морјасыд...

Ка, ка, ка! Јүгдөдчан гектсіја јог бөжөз воіс!—сералө Гріша.—Но і бабајас ті! Мужікјас сені велөдчөны, а ті вежөктад најөс. Аттө-жө олөм да вылөм тіјан. Со-тај, со дівөйд!..

Öгрө да Наста лаһтісны, јанзім лоі налы.

— Тајө ставыс асланыд пемыдлун-вөсна да клубө ветлыв-төм-понда,—шуө Гріша. Сегга вігталіс бабајаслы, мыј „культсектсіја“ абу ныв, а сені велөдчөны выль-ногөн-овмөс кыпөдны, јүгдөдөны асгыныс вежөрнысө.

Öгрө Настакөд вөлыгті гөгөрвоісны культгектсіја-јылыг, да кутісны шензіны:

— Со, јог бөжаыд мыј вөлөма! А мі пөгібө волім, вежөктам верөсјаснымөс.—Со-тај, со дівөйд!..

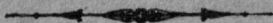
Сук-Парма.

* * *

Тувсов војын мојдөм козлыг
Кывзö лөмпу шап.
Төвру дөзмөдчыны оз лыгт,
Лажкјөдлыштö лап.
Мургö зор коз вомгорулас
Кольөм кадлыг шог.
Мојдö—люкыс зикөз кулас,
Весалас кад јог;
Колы вөрлөн бөрдан лунјас,
Арга гинвазер;
Гөгөр том-веж; важыс вунас,—
Тыртас гажлөн гер.
Кывзиг-мозыс веж лөм адзö
долыд-долыд вөт:
Војму јонмө, көт-і назö,
Вежсис,—том-том, мөд.

* * *

Зольгö езыг шыөн
Гора варов шор;
Ворсö посні гыөн,
Нещкө турун кор.
Шонди-увгаң шоча
Лолышталö төв.
Шорлы лөмпу воча
Копыртчөма чөв.
Визөдчө збој јуын
Лөмлөн зорің сөм,
Зарні југөр-улын
Лымкод јежыд лөм.

Феревња сажміс.¹⁾

Вөрөккөз-сајын
Вің-коласөт
Котөртө-булгө
Візыв шор.
Сералө біөн
Міча асыв,
Лысва сөйтталө²⁾
Берөг-дор.

Важын, феревња,
Көркө тенө
Ме қолы үчөтнам,
Важын.
Панталан мөднөж³⁾
Навтө⁴⁾ менө
Тыдалө содөм
Тенат вын.

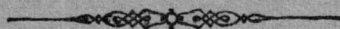
Феревња-шөрө
Локті, сувті.
Віл школа меным
Мытчіс бок.

Ізба-чіталња
Керөс-увтын...
Сөлөмөј орсө:
Ток да ток.

Феревња сажмөм,
Мунө оқлаң—
Машина сылө,⁵⁾
Кыга вај.
Лыкпункттез-вылын
Јөз велөтчө,
Буквар вон лыдфө
Міколај.

То,⁶⁾ селсоветын
Уж бергөтө
Ічмоңка візыв
Паш-Өрін...
Феревња вил олан
Лөсөтө,
Феревња содтөм
Аслыс вын.

1) Сағміс, палаліс. 2) Југјалө. 3) Паныдалан мөдарө. 4) Гашкө. 5) Сылы. 6) со

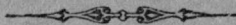

Спіра-Прокё.

Өпрөг-төт.

Сіктын быдён уџоны,
Гөгөр шыңитөв.
Том јөз важөн лантөмаг,—
Ывла-вылыс чөв.
Сөмын ічөт керкаын
Џузгө зөла бі.
Ошиң-пырыс тыдалө,
Кодлөнкө, со, кі.
Тажө ічөт керкаас
Олө Өпрөг-төт.
Лун-і вој оз пуксывлы,
Шојтчөгјас оз төд.
Луннас ноксө,—котралө,
Вөчө гортса уж.
Рытјас кольлө лікпунктын..
Оз төд сіјө муз.
Өпрөг-төтлы велөдчөм,
Колө кыжі һаһ.
—Сінјас, шуө, воггас-кө,
Ставыс лоас шаһ.
Војнас һига бөстөма,
Оз-на лічкы ун.
Нөжјө-н, зунө,—лыффысө,
Шыпас меф оз вун.
Верөс дорыв ыждалә:
—„Мыј морөс он уз?..“

Он-кө шыбыт һигатө,—
Петкөдла тед пуж!
—Һига-бердын зуһагны,
Ме-дырјі оз поз.
Он-кө еновт һемүјтөм,
Һещка труктыг поз...“
Өпрөг-төт ез повзы-да,
Воча шуис таз:
—„Нөјтныд војдөр вермылін,—
Өні он-һын паж.
Ыждаләмгыд өһитө
Теге ме ог пов.
Кыжі кужа велөдча,
Пемыдөн ог ов“!..
Өпрөг төтлөн велөдчөм
Абу омөл уж.
Шыпас-јөртөд зуһалө,
Сін оз кунлы суц.
Ташөм ногөн Өпрөг-төт,
Вөстө асгыс јур.
Велөдчөм һывбабалы,
Сетө ыжыд бур.
Өпрөг-төт дыр лыффысө,
Узны водө гор.
Быс ічөт-керкаын,
Кусө асјадор.

Вӧралыг кык вок.

Прокӧ-Митрејлӧн пјаныс ӧтӧ асылӧ воӑ четчӧсны, лӧгӧдчӧны кайны вӧрӧ кыҗыны. Сӧвтӧсны нопјасӧ кос Һаӑ да лыҗсан прӧпасјас. Богтӧсны патроннеј пишщалјас да петӧсны ывлаӧ.

— Но, Герко да Буско, мӧдӧдчылам-жӧ бара Тенјад.

Течӧсны додӧ прӧпасјас, пукӧсны агныс.

— Бура-жӧ сегга ветлӧј!—кӧльчӧ-вывсаӑныс горӧдӧс мамыс.

Мунӧны-рӧттӧны додӧдын. Понјас воӑвылас сӧмын кырҗгӧны, адӑӧны-тај Һебог тужсӧ, оз-ӧд-Һин первојҗаыс кайны.

Локтӧсны ӧчӧт вад-дорӧҗ. Рӧмдыны кутӧс. Арҗа луныд-тај лӧка жеӑыд. Сегаӑ кӧсјӧны бергӧдны вӧвсӧ, агныс лыҗ-вылын мӧдӧны. Нопјасӧсны, богтӧсны пельпом-выланыс пишщалјассӧ.

— Бура-да, лыҗкӧ-ладнӧ-жӧ ветлӧј... дырӧ-нӧ сегга онӧ локтӧ?—јуалӧс вӧвнас кӧльӧдыс чоҗыс.

— Кытчӧҗ Һаӑ тырмас лӧд-Һин овны. Мыҗкӧ удајтчам-кӧ, вӧҗӧ-пырӧм-гӧгӧрӧҗ олам.

Кык вок лыҗасӧн мӧдӧдчӧсны воӑӧ. Понјасыс мунӧны радапырыс, мӧда-мӧд веҗмӧныс гӧнӧтӧны кӧҗаӧнјас воӑ-выланыс.

Чоҗыс бергӧдӧс гортлаӑныс вӧвсӧ. Вель-дыр вӧҗӧдӧс вокјас-вылас, кытчӧҗ рудӧбјасыс ез сајавны пујас-костӧд. Јона-Һин пемдыны кутӧс. Полӧ-да, ғылӧг-тырҗӧ мӧдӧдчӧс гортас. Пыр гӧнӧтӧс, рӧттӧс, воӧс гортас асја-вывнас-Һин.

Пујас-костӧ Һебыдӧк лым-вывтӧ мунӧны понјасӧн кык вок. Ыв-лаыс јона-Һин пемдыны кутӧс. Лым југӧрнас век-на-тај мунӧны воӑӧ.

— Шӧјтчыштам будӧ таӑҗ, Ӧльӧксей!—ыҗыд лапја коз-дӧнын шуӧс ыҗыд вокыс. Сувтӧсны кыкнаныс коз-дорӧ, чуксалӧсны понјассӧ.

— Ге-е-ерко!.. Бу-у-уско!..

Понјас регыд локтӧсны. Вокјас пӧртчалӧсны нопјассӧ ыҗыд коз-улӧ.

— Јона-жӧ муҗӧ да пӧгалӧ,—кокгыс лыҗ кӧвјассӧ раҗалӧг-мозыс шуӧс Ӧльӧ.

— Первојтӧ дерт муҗан. Ветлыштан Һеуна-да, велалан. Менӧ баҗыд, покоӑнӧк, јона-жӧ первојҗастӧ муҗтӧдлывлӧс. Ачыс вӧлӧ Тенјӧҗыс оз-ӧ кӧҗ шӧјтчыс. Пыр-вӧлӧ мырдӧн-сорӧн сувтас.

— Өлөккөй, те коз-увжассо сужыштав да ројсо бјасныд чукортышт, ме ветла мырјас коргавла...

Бјасны, ројад зев өдјө кутчөіс, зев гажаа сотчыны мөдіс, сөмын чужа-чажа кылө. Бікіныс зев вылөз резјө. Пукісны лысјас-вылө, гартісны кыкнаныс чігаркајас да мөдісны курітны. Понјасыс щөщ бі-дорас матө водісны коз-увјас-вылө, нырјассө зік воча лө-өдісны мөда-мөдныслы.

— Јона-жө гажтөм. Кызі-бара бағыд өтносөнсө вөравлөма ..

— Регыд і те велалан. Нінөмыг он кут повны. Гоз-мөдыг мөкөд кајлам, сөсса өтнадөн кутан ветлыны. Вөрад-өд эвер-пөткаыг кынзі некод абу. Нінөмыг і повнысө.

Степанөс шоныд бі-дорад вугыр кутіс богтны, пөрөдчіс бок-вылас. Өлөлөн өнјасыс сізі гөгөр оқјалөны, јона-тај, первојтө-да, мортыд полө. Јона быдтор-јылыг мөвпавны кутіс. Бағыслөн вөрас кулөмыс дум-вылас угі. Нөшта-на јонжыка кутіс повны. Кор полан, бытөө нарөгнө лок думјас сізі јурад воөны. Серкоыс шочы-ніка чівкјөдлө, бытөө кущөмкө лок эверлыг дуксө кылө. Пујасгыс угалөны лым пластјас. Шмуткыгөм шыјассө Өлөыс кывзө. Бытөө кодкө ветлөдлө на-гөгөр. Пельсө торгөдіс да јешщө јона кутіс кывзыгны. Шлупкылас, недыр олыштас да бара. Өлөлөн сөлөмыс төпкыны-нын кутіс. „Но, гашкө, кодкө локтө... Міјан-моз ветлыгыд-өд абу еща“,—тазі раммөдө агсө. Кыліс, матын-код бара чорыда шмуткысө. Өлө зев өдјө бергөдчіс да віқөдліс,—некод оз тыдав. Ыжыд коз-јывгыд біжарнад кутіс сывны лымјыс да сіјө і жмоткө-угө. Өлөлы вывті-нын гажтөм кутіс лоны.

— Степан! Четчы-лы, мыј-лы, мыј сы-дыра кутін узыны.

Степан сөмын ыкнөтліс да бара важ-мозыс шкоргыны кутіс.

Өлө чукортыштіс бісө, водіс понјаса-вокыса-костас, көсјыс узыштны. Біыс трічка - трачка кылө. Өлө віқөдө бікінјас - вылө, кызі вылөз - вылөз кајөны да вошөны. Неказы і оз узы, зев уна пөлөс думјас јурас ветлөдлөны.

дыр сізі јөжгылагіс. Сізі-і ез вермыв унмовгыны.

— Өлөккөй, те-нө узыштін ен?—јуаліс четчөг - мозыс вокыс.

— Кущөмкө узөм тані вөрад!

— Ме тајнө јона зев узі. Тыдалө, полан, зонмө. Танітө зік нінөмыг повныд. Понјасыдкөд-өд гажа.

Куртчалыштісны наңтор, понјассө щөщ вердыштісны. Регыд бара мөдөдчісны воқө. Вель мунісны дыр пујас-костөд. Матыгтчыны кутісны Тен-вад-дорө. Мытчысө вель ыжыд куш-ін.

— Мыјнө тајө, кущөм кушін?..—јуалө Өлөш вокыслыг.

— Тајө і ем сөд вадјыд. Бағыд, покоңник, татыг уна чері кыжлывліс. Гөжөмнас мут - віқө сөд. Віқөдан - да, бытөө зев ыжыд сөд гөра. Адқан, берегыс абу. Муыскөд өтщөщ. дорас гөжөмнад матө он сібав. Чајтан век-на берегөн, быдмөны турунјас і быдөн, мунан-кө воқө дорлаңыс, сізі і гургыган. Мікаль-Опоңыд татчө і вөјлөма. Мунөма дорөзыс, век чајтөма чорыд берегнас-да. Сөсса турун-пөв-

сас җирсунёма-да, абу-нын-и мытчыслёма... Тонё шамжаыд батыд-лөн тыдалё-нын. Регыд воам вөр керка-дорё. Тенё Олькгеј первој војтё лоё паччёр-вылас уҗтёдны, а ме пёлатас вода.

— Пёлат да паччёрјас емөг-і?

— Емёс, дерт.

Регыд пујас-костті тыдовтчис ічөтік пывган-код керкалөн сі-гөрыс. Понјасыс важён-нын керка өзёс-дорас сулалёны.

Воисны керка-дорё, гөгөр лымјөн тыртёма-да, зев ічөтік ка-жітчө.

— Зев-тај ічөтік вёлёма. Татчо-өд он-і төр.

— Төран! Батыд став немпомсё тані кольлаліс-да, төрлёма-тај.

— Мун... Некущөм паччёрјас-тај абу вёлёма, те-тај пөрјалё-мыд,—віçөдлөм-мығті шуё Ольш.

Степан серөктіс:—Менё батыд первојсё кајігөн јона-жө пөрјөдліс... А ме тенё ылөдлі... Татчө, тајө керкаас і кувліс батыд. Кольөм во Опонагеј-бөрын өті рытё кутіс шуны, јур-пө мыкё талун јона-код-віғны кутіс. Аскінас сөгга некуйтчө-нын ез ветлы. Војнас кулі. Ме асывнас воҗ четчі да гортё мөдөдчі.

Трічка-кылө ломтысё ічөтік гор. Гор-воҗас пукалө, шонтысё Ольө.

— Ме буҗі шамжаөҗ ветла капканјасла, да кыщовта неылыті. Оз-өкөч-трөпаяс сурны,—шуё Степан.

— Ветлы! Ме локтіг-кежлад керкатө буржыка шонта.

Степан лычөн муніс шамја-дорё. Кајіс ічөтік пос-куҗа, шамја-ыг петкөдіс квајт капкан. Мөдөдчіс неылыті кыщовтны. Понјас-ыс воҗвылас лебісны щын-моз.

Көч трөпаяс зев уна, быдөн крест-на-крест ветлөмаөғ, лым-сө јүждөмаөғ. Степан пукталіс квајтнан капкансө. Друг Бускоыс-лөн неылын кутіс увтчөм шы кывны.

— Но, кодөскө аҗқөма,—мөвпыштіс Степан.

Муніс Буско-дінас. Буско коз-јылыг урөс увтө. Степан лөгөд-чіс да урлы јурас жуңкнітіс лыјіс. Лыјөм шы вөр-пагта јурөбтіс сөмын. Ур жмуткыгіс лысјас-кості, Бусколы вом-шөрас. Буско ным-коҗа сетіс көҗајіныслы.

— Мунам сөгга гортө, Буско. Јонжыка шөјтчам-да, аскі бур-жыка сөлөмыг кутчығам.

Мөдөдчісны керкалаңыс. Сыв кыҗ-сајын кымын керкалаңыс јуркнітіс Серкоыслөн гөлөсыс, сөгга лок горшөн кутіс увтны. Бус-ко щөщ четчыштіс сы-дінө.

Кыкнаныс лок горшөн мөдісны увтны. Зев куҗа нёкөстасны да мыј-вынғыс бара кыкнаныс горөдасны чорыда увтны. Јөлаыс сөмын вөр-пагтаыс јүргө.

Степан пыр-і гөгөрвоіс, мыј оз ічөтік эверөс увтны. Матыстчис неылөҗ, каҗаліс мылк-код.

— Ош гу-тај вёлёма!

Чуксаліс понјассө да мөдісны вөркеркаас.

— Өлөксей-таж шудажык вөлөма ме-дорыс,— шуис Степан керкаас пыриг-мозыс. Сесга нинөм ез шу..

Кутис бара пемдыны. Кык вок пуисны ужын. Ужнайтисны дај водисны. Өлөлы зев оз кажитчы первојтө вөркеркаад овны. Век горт-жывгыс мөвпалө.

— Вод, Өлөксей! Аски ковмас воэ четчыны.

Керка шонид, сөмын оңалө, јонатө лөмтөмаөг-да. Өлөлөн оз узы, быдгама мөвпјас јурас пырөны. Степанлөн кутис-нын кывны шкор-гөм шыыс. Чорыда мортыд музөм-бөрад унмовгис. Өлөлы дум-вылас угис тајө вөркеркаас багыслөн кулөмыс. Гашкө-пө мјанлы сизі-жө лө кувны-да. Гинјасыс некызі оз куңгыны, пыр-вылыг-вильтор јурас воө. дум-вылас угі,— өтө кыжыс во-сајын-кымын вјгтавлөма, кызі вөркеркаас вөрсасыс волөма. Јурјыв-шын-петан рофөдыс зев дыр вј-рөдөма. Стентыс зев јона шарөдчөма. Өзөссө заводитлөма вогтыны, зегөдөма, зегөдөма да абу вермөма вогтынысө. Асја-вывнас-нын мунөма. Јона секи кыжысыс мөвзылөма. Өлө тащөм торјастө думаж-тигөн нөшта-на јона повны кутис. Вермас-пө татчө вөрсасыс локны.

Некущөма оз вермы унмовгыны. Бергөдчыс мөдар боквылас, друг вјрөдис өтө пелөсө. Адзіс, сулалө пелөсас мөрт, гинјасыс зев југыдөг, јона вјрөдө Өлө - вылө, вөрөдчө і быдөн. Секитө - і повзис Өлөыд, сөлөмыс сизі і ыпјавны кутис, быдөн ловшыыс чинис. Воксө көсјө чукоэстны, да вөрвөдчынысө оз лыт.

Керка пелөсас ізјас-костөдыс горгыс вөлөм-кө југөрыс усөма да зік морт-коф кажитчө. Кык ыжыд-коф рофјас вөлөмаөг горјас да сесаң југөрыс усө, етенас кажитчө зік бытө мортлөн гинјасыс.

Өлөс нөшта-нын поввөдлө Геркоыс: шочыніка узы-тырјыс мыјкө чивкјөдлө да вөснө гөлөсөн увтыштышталө, бытө етенгыс мортсө щөщ адзө. друг кодкө ывлаас шарөдчыны кутис, Өлөлөн выв-тыртыс көзыд да пөг кутис визлавыны. Јургыс ставыс щөт-моз сувтис. Шарөдчөм шы кутис јонжыка-нын кывны. Понјасыс кыкнаныс өзөсас кутисны четчавны да зев јона увтны. Степан щөщ сат-мис да зев јона повзис. Өлө мөвпалө, со-пө вөрсайд көсјө пырны. Назөник кутис өзөсыс вогыны. Кыкнаныс саттөгыс повзисны, көс-јөны пишщалјассө кватитны, нинөм кі - уланыс оз сур. Тыдовтчис өзөс-пырыс морт јур.

— Коди-нө тани узыгыс?— шуис өзөсөд пырыс.

Вөлісгө кык воклөн сөлөмыс лычалис, мед јона Өлөлөн.

— Но-о... Васка-даф тај вөлөма. Јона-жө поввөдин. Кысаң-нө те војнас ветлан?

Васка-даф поннас і быдөн пырис керкаас.

— Таво-нө багыд местаө кык вок локтинныд? Регыд-на, тыдалө, локтөмныд?

— Талун-на сөмын, луншөр-гөгөр-кымын,— шуис ыжыд вокыс. — Те-нө кызі кујин војнас локныс?

— Капканө бөркокас руч шедөма да комын-кымын верст пыр пышјөдис, капканыс зев кокнөдик вөлі-да. Талаң пыр пышјөма.

Татчө ноль верст-сајө кымын вөтөди, пыр өлед-куҕаыс вөтчи. Сегга горми-да, шуа, миҕа, Митреј керкаө көт уҕны муна.

Таҕи дыр горһитисны да водисны. Ставныс унмовҕисны. Өлө дыр уҕтөм-бөрад чөскыда кутис шкоргыны.

Аскинас четчисны воҕ. Муртса-на југдан вежөсыс төдчыны кутис. Ваг-даҕ аслас понјыскөд мунисны аслас вөралан-инас. Степан мунис шамјаас да вајис зев омөлык пагшој.

— Өлөкгеј, төрыт ме ош гу адҕи. Талун мунам кыјны, верст-жын-кымын таҕаң сөмын лоө. Вај лөсөдав өтка пулајастө. Сегга өбөдтө пуөд. Ме ветла, пагшојсө нуа ош гу-динас. Понјастө ен леҕ петныс.

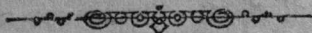
Степан богтис пишщальсө да пагшојсө, мунис ош гу-дорө. Кыккымын сажен-сајө сувтөдис бед, бед-јылас өшөдис пагшојсө.

Кыкөн өбөдајтисны. Понјассө талун ез вердны. Зарадитисны пищальжассө өтка пулајасөн дај мөдөдчисны. Понјасыс щын-моз лебисны пыр веккыда ош гу-дорөҕ, зев јона увтны кутисны. Локтисны вокјасыс матөһык гу-дорас. Понјас лымсө кутисны чашјыны-когавны. Вокјас пујас-сајгаң виҕөдөһны, кор-һин мытчыгас ошкыс. Понјасыс роҕөдисны гусө. Реҕыд-тај ошкыд мытчис јурсө да мурзиҕ-тырји ускөдчис понјас-вылө. Понјасыс чепөссисны бокө һеылөҕ. Сөки ошкыд бед-јывгыд адҕис пагшојтө, ускөдчис сы-вылө да лөкыс чашјыны кутис. Вокјас дыр ез мөвпавны: кыкнаныс друг лыјисны-жуһкһитисны ошлы јурас. Ош сөмын мурөстис да турбылтчис. Сегга ез-һин легһитчыв. Удајтчисны вокјас, кокһиа вијисны оштө.

Ошкөс сені-жө места-вылас і кулисны. Кучиксө да јайсө новлисны шамјаас...

Төвбыд вокјас вөралисны. Өлө полөмыс ҕикөҕ-һин дугдис. Кадјасөн ескө гөлөмыс көсјывлас-на повчыны, да Өлө ачыс оз сетчы. Мортыд велалі кыҕыны.

Уна Һверјас кыјисны. Летчисны гортас ыжыд виҕдын-һин.

Роч гіжыгјас.

Выл Паш,

ф. Ө. Фурманов.

1921-д вогаң Сөвет-Сојузын оз грімгыны пушкајас, оз таргыны пулемјотјас, оз жургы гөрдјаслөн жежыдјаскөд тышкагөмыс. Көкјамыс во ми олам војнатөг, дорам выль-нога олөм, кыпөдам культура. Гөрд Октябр роскөн чышкыштіс озырјасөс власт-бердыс, гражданскеј војна зырыд көртөн сотіс капіталістјаслыс да помещікјаслыс отсагыгјасө—жежыдјасөс. Оні ми чорыд мөлөтөн дорам выль олөм, пазөдам важсө да туйтөмсө; лечыд черөн пігкөдам туйсө воэлаңө, југыдлаң.

Ферт, тащөм ыжыдторјыд ез вермы мунны лөна, гыастөг. Медга төдчана гыа-кадыс вөлі гражданскеј војна-дырјі. Секи сөвет-властлы, робочейјаслы да гөль крестаналы лоі зелөдлыны мед-бөрја вынјөрсө жежыдјаскөд да ставмувывса капіталістјаскөд вермагөмын, агнысө жалыттөг лоі мунны тышкө, мед-егкө вужнас ңещыштны Рогсіјаыс жежыдјасөс, жүгөдны најөс да өдјөнжык кутчісны овмөс кыпөдан ужө.

Гражданскеј војна-дырјі уна сурс коммуніст Гөрд-арміјаын вөлісны фронтјас-вылын. Најө медга гырыс тышјасас вөлісны пыр мед-возынөс. Асланыс збојлунөн да повтөм сөлөмөн најө нуөдісны тышкө робочейјасөс да крестанаөс. Налөн ңимјасыс лоас пасјөма гражданскеј војна історіјаө зарңа гіжөдөн. Сещөм јөз-пыщкас пощө сујны щөщ-і фмітріј Өндрейөвіч Фурмановөс.

Гөрд арміјалы 11-д во тырігөн, тані ми көсјам кащыштлыны ф. Ө. Фурмановөс, буржыка төдмөдны ужалыс јөзөс бур гіжыгөн гөрд коміссарөн.

Коді ф. Ө. Фурмановыс.

фмітріј Өндрейөвіч Фурманов чужі 1891-д воын. Багыс сылөн вөлі крестанін, бөрынжык оліс чумақын. Јөз-костса ужкөд Фурманов-јорт төдмагіс зев томыгаң, сіјө сөлөмгыс кутчігіс ңігајас-діно да кутіс „ңылалөмөн—ңылавын“ гіжөмторјасөс сетыс. Фурманов-јорт ңігајас-пыр велөдчөмөн петіс јөз-діно, бөрынжык төдмагіс пөлытіка ужкөд да робочейјаскөд.

1917-өд вога март төлысын сіјөс бөрјісны Іванововоңнегенскса робочей фепутатјас сөветын јуралыглы отсагыгө.

Фурманов-јорт төдмәгө гырыг революционерјаскөд—большевик-јаскөд (Фрунзәкөд, мукөдкөд) да мөдөдчө мунны накөд өтик туйөд. 1917-d воын гожөмнас сижө вөли большевик-нын.

1919-d вогаң „Міҗәј-јорт“ (кыҗи сижөс шуөны вөли јортјасыс) фронт-вылын. Сижө став вынсө, став гөлөмсө сетө жеҗыдјаскөд вермагөм-вылө. Регыд сижөс индисны комиссарө Чапајевса 25-d дивізіјаө. Командірыс сені Чапајев-јорт*) вөли нинөмыг повтөм да зев вежө-ра командір. Чапајевлөн дивізіјаыс біјаңөв-моз ветлөдліс уралса степјасөд, наыг быг-моз вөли полөны жеҗыдјас да сиктса кулакјас.

Өтлаын Чапајевкөд Фурманов-јорт пыр вөли мед-возын. Ковмаск-ө, најө агныс вөли мунөны разведкаө, төдмалөны жеҗыдјаслыг вынсө, сегга лебачјас-моз угкөдчөны жеҗыдјас-вылө да унжыкыг-сө җикөҗ жугөдөны жеҗыдјаслыг торја частјассө. Чапајевлөн гөрд-армејечјасыс сы-код-жө повтөмөг вөлісны. Бура төдөны уралса степјас „Чапајлыг“ тышјассө, вермөмјассө, сетчөс јөзыс лөгөдалмаөг-нын Чапајев-јылыг дыланкывјас, каҗтылөны... каҗтыласны-на дыр.

Фурманов-јорт когагіс пельпомыг-пельпомө Чапајев-јорткөд—пыр вөлісны медвозын. Сыыг смитріј Оңдрөјөвичны Совет-правительство сетіс гөрд-знамја орден. Бөрынжык Фурманов-јорт уна тышјасын-на вөли, уналаын-на нуөдс жеҗыдјаскөд вермаган уж.

1921-d воын локтіс Мөскуаө да бостчіс гіжны художествоа література. Уҗавны верміс сөмын 1925-d воөҗ, сегга вігміс. Војна-вылын ветлөм-когагөмыс да сені сөкыда олөмыс җикөҗ торкісны сылыг җоңвіҗалунсө. 1926-d вога март төлыгын Фурманов јорт зев томөн (35 арөсөн) кувгіс.

Фурмановлөн гіжөдјасыс.

Мед-воҗа да мед-бур гіжөд (ыҗыд вігт) Фурмановлөн вөли „Чапајев“. Сетчө гіжөма міча кывјөн граждәнскеј војна-дырји вөвлөмтор-јылыг. Фурманов јорт робочөјјас отрадкөд Иванововоҗнегенскәң муніс асыввыв фронт-вылө. Сені индисны Фурманов-јортөс Чапајевса 25-d дивізіјаө комиссарөн. Тышјас-јылыг, 25-d дивізіјаын олөм-вылөм-јылыг—і гіжө Фурманов-јорт аслас вігтын. Медгасө вігтас гіжөма Чапајев-јылыг (дивізіјаса командір-јывгыс), коді тышкагіс вел дыр Колчаккөд да мукөд жеҗыд бандајаскөд.

А. В. Луначарскіј „Чапајев“-јылыг гіжө:

„...Начав читать книжку, от нее нельзя оторваться. Из нее выходишь обогащенным и многими точными и важными знаниями внешних и внутренних черт нашей гражданской войны, и новыми чувствами растущего в груди читателя революционного энтузиазма“.

*) Чапајев-јорт вөли важ партизан, гөрд-командір, сылөн дивізіјаыс дыр когагіс Колчаккөд уралса степјасын, бөгталіс уна карјас (Уфа да мукөд). 1919-d воын, арнас, Чапајевлыг штабсө кышалісны жеҗыд казакјас, јона тышкагөм-бөрын Чапајев шыбітчіс Урал-јүө—сетчө-і вөјіс.

Вјачеслав Полонскіј (крітік) гіжө:

„...Едва начинаешь читать этот непритязательный очерк — перед глазами оживленные возникают картины гражданской войны, и бескрайные степи, военные эпизоды, заставляющие быстрее бежать кровь, и многое множество людей, живых, разных, запоминающихся, и среди них центральная фигура Чапаева, лихого партизана, революционера, вождя“.

„Чапаевлы“ ещанік гіжөмөн донсө сетны он вермы. Сіјөс колө лыдфыны, да-і лыдфыны-нын јона робочейјас да крестана.

Сегга мунө „Мятеж“. Сені Фурманов-јорт петкөдлөма Ташкентгаң — Верный-карөң (Геміречјеын) аггыс мунөмсө (впечатленнејассө), советвластлыг сені ужалөмсө, кулакјаслыг бунтсө. Герафимович-јорт (пролетариат-нога гіжыг) „Мятеж“-јывгыс гіжө таңи:

„... Мятеж — это кусок революционной борьбы, подлинный кусок, с мясом, с кровью, рассказанный просто, искренно, честно, правдиво и во многих местах чрезвычайно художественно“.

Көјмөд лөгыд віт ем „Красный десант“. Сені петкөдлөма, кыңи Кубаңын гөрдјаслөн фессант петіс жеждјаслы мышкас да чорыда жугөдіс најөс. Командірыс сені вөлі зев збој гөрд-командір — Ковтух, комісарыс — ачыс Фурмановыс.

Сы-кынңи Фурмановлөн ем вел уна посныжык вітјас (леңөма Госиздатлөн).

Фурманов пролетариат-нога гіжыг.

Фурманов гіжны бөгтчіс револутсіјаөң-на, сөмын гіжан самыс сылөн јонжыкасө кыптіс гражданскеј война-дырји. Сылөн гіжөмыс бөгтөма вөлі ставыс войнаыг, сіјө гіжіс аггыс аңзылөм-төдлөмторјас-јылыг. Геројјасыс сіјө вітјасын ез вөвны торја мортјас, а уналыда јөз. Торја геројјас, ферт, емөг-жө, сөмын налыг керөм-вөчөмсө Фурманов-јорт јітөма олөмыскөд.

„Чапаев“-німа віт петөм-бөрын, став лыдфысјасыс шуісны Фурмановөс бур, пролетариат-нога гіжысөн. Г. Лельевич тајө віт-кучыыс індө:

„...„Чапаев“ был новым словом в литературе, ибо, разрабатывая совершенно определенную историческую тему, он тем самым положил начало историко-революционной художественной литературе“.

„Чапаев“ петкөдліс: Фурманов-јортлөн гіжан самыс вөлі зев ыжыд, сіјө кужө вөлі олөмсө міча гіжөд-пыр петкөдлыны вескыда, содтавтөг, петкөдлыны пролетариат идеологіја-ногөн.

* * *

ф. Ө. Фурманов зев воң кулі. Сіјө көсјіс-на бөгтгыны література ужас, сылөн гіжан самыс вөлі пыр-өтарө-на паскалө. Колө шуны, тајө ңеыжыд гіжан каднас Фурманов-јорт аслас гіжөдјаспыр зев уна сетіс ужалыг јөзлы.

Гөрд армиялы 11-д во тыргөн ыжыд атто шуомён казтылам гөрд комиссарос, гражданскеј война-дырји советвласт-понда повтог тышкагыос.

Культура кыпөдигөн ми сиқ-жө казтылам Фурманов-жортос, пролетариат-нога гижыос, кодлөн гижөдјасыс отсаласны мјанлы дорны выл олөм да кыпөдны культура.

Мед Фурманов-жортлөн олөмыс, ужалөмыс, тышкасөмыс да гижөмыс лоас југјалан козулөн, отсалас мјанлы мунны воқлаңо— выл бур олөмлаң.

Быд комі гижыгы дај лыфдыгы колө төдмагны Фурманов-жорт гижөдјасөн.

Міжан уҗным.

КАПП-са шӗленӗслы, ӗтература кружокӗслы, гӗжны-бостгыӗслы.

Јортӗс!

Тайӗ каднас миҗан Облагтын мед-ыҗыд уҗнас пунктӗма вӗр-леӗм. Оз поӗ вӗрлеӗан уҗыг бокин колтчыны шӗщ комӗ гӗжыг-җаслы. Гӗжыгҗас вермасны сетны ыҗыд отсӗг культура уҗын кер-леӗыгҗас-пӗвсын. Тайӗ уҗсӗ колӗ нуӗдны сӗҗӗ, мед-егкӗ вӗрлеӗыг-җас быдӗн унҗык вӗчӗсны кер-шпал, дырҗык уҗалӗсны вӗрын. Јешшӗ-нӗн јона бура колӗ нуӗдны југдӗдчан уҗсӗ вӗркекаҗасын „магӗнӗча“-дырҗӗ. Та-вӗсна КАПП правӗлеӗне шӗктӗ быд проле-тарӗат-нога комӗ гӗжыглы, ӗтература кружокӗслы, гӗжны-бостгы-җаслы, гелкорҗаслы вӗчны со кушӗм уҗҗас:

1) Гӗжавны стенӗ ӗшӗдан газетҗасӗ, „Ордым“, областувса газетҗасӗ вӗстҗас, очеркҗас да кывбурҗас кер леӗм-јылыг да кы-лӗдчӗм-јылыг.

2) Отсавны ӗдӗдыган-керкаҗаслы нуӗдны југдӗдчан уҗ вӗр-керкаҗасын (вӗчавлыны гораа ӗдӗдӗмҗас комӗ ӗтератураыг, нуӗд-ны сӗктҗасын даҗ ӗланкаҗасын сорҗӗҗас вӗр леӗм-јылыг, с. в.). Зев бур лӗ, комӗ гӗжыгҗас-кӗ да ӗтература кружокҗас нарӗгнӗ нуӗдаласны сӗктҗасын даҗ вӗркекаҗасын комӗ рытҗас вӗр леӗм јонмӗдӗм-могыг (ӗкламатсӗҗа, гылӗм, мукӗдтор).

3) Ыставны вӗркекаҗасӗ „Ордым“-журнал (гӗжыны ас шӗт-вылӗ-да; кодлӗн ем комӗ нӗга леӗанӗнын гонорар, поӗӗ сы-вылӗ), кыскыны тайӗ уҗас мукӗд органӗзатсӗҗаҗасӗс да торҗа јортҗасӗс, јуӗртавны та-јылыг „Југыд туй“-газетын.

4) Суӗдӗны „Ордым“ вӗр кылӗдыгҗаслы. Колӗ зӗлны, мед быд пур-вылын вӗлӗ еща-вылӗ-нӗн ӗтӗ „Ордымӗн“.

Кодӗ кыҗӗ асгыс уҗсӗ нуӗдас тайӗ индӗдҗас-сертӗ, јуӗртӗј КАПП правӗлеӗнӗӗ.

КАПП правӗлеӗнӗын секретар Попов.

Мыҗдта ӗнӗз суӗдӗма вӗрлеӗан керкаҗасӗ „Ордым“-журнал.

Вӗзму да вӗр-бердын уҗалыгҗас сојуз—100 екӗ.
КАПП-са шӗленҗас (ас шӗт-вылас) — 7 екӗ.
Мукӗд јортҗас „ „ „ — 6 екӗ.

Челадлы лыдданјас.

Јазон.

Гокыд оландыр.

(Некрасов-вылыг).

- Олык, азашыдтө сојышт,
Лөльөйд-өд абу.
- Тажтөным-нө, мамө, көні?
— Урадник-таж нуис.
- Абу јанқим, озыр барін
Челадјаслыг сојан мырфис...
Озыр-јөзлы лөгыд-жө-һин
дарөвејөн овны!
- Мамө, гилукјасным көнөг?
(Челадјас бөрдөһы).
- Гөлөмшөрјас, енө бөрдөј:
Гилукјасөс земскеј сојис...
Озыр јөзлы лөгыд-жө-һин
дарөвејөн овны!
- Гөлөм вөгө, гөгөр дојмө,
Жалөг посні челад.
Коңөр мамлы дум-вылас сек
Нылыс угі.
- Воыг дыр-һин менам нылөј
Абу гортын.
- дугдывлытөг јона бөрдө,
Гінва лезө.
- Озыр јөзлы лөгыд-жө-һин
дарөвејөн овны!
- Муртса челад-кадныс колө,
Кватитчан-да, рабјас:
Піјаннимөс сар һөбалас,
Нывјаснымөс барін нуас,
Сөмын коктөм, китөм,
Пөрыг, кага колө...
Озыр јөзлы лөгыд-жө-һин
дарөвејөн овны!

Гөллү сөкүд, он төд шөйтчөг—
 Пемөсөс-моз нартітөны,
 Плетөн мышкө кучкалөны—
 „Ојја-ојја“—горзы сөмын.
 Јона жалөг посні чельад—
 Коңөрјаслөн абу шудјас.
 Озыр јөзлы лөгыд-жө-һин
 дарөвејөн овны!
 Гөл јөз-вылын парсалөны,
 Сөкүд ужөн жугөдөны,
 Вынјөр, ебөс бырөдөны,
 Олөм кості помалөны.

М. Љікачов.

Пісґікло.¹⁾

(Чельадлө).

Чельад жырјас, парта-сајын
 Кваґ-кыкјамыс, өкгөмаґ,²⁾
 Мунны школа-бөрын талун
 Пісґіклө лөгөтчөмаґ.
 Ноль урөк чулаліс³⁾ чожа
 Быдөн гортө котөртө.
 Кыґа жаґјө, зобһа⁴⁾ сівјө—
 Міш термаґө ыббезлө.
 Öтмөдарсаґ пальник-тујө
 Уна чельад өкгөны,
 Кін⁵⁾ зобһаөн, кін ведрәөн
 Пісґікыслө мунөны.
 Ыжыт асґаас зобһаөн
 Макарок, кыґ рак, кысө,
 Мунө оґас Паш ведрәөн
 Јурлас пунктөм, жолькөтө.
 Вон сөревһа колыс бөрө
 Ніја ыблө петісө,
 Паскөтісө өтмөдарө
 Кошјыны⁶⁾ пісґіккезсө.

1) Куз.

2) Чукөртчөмаґс.

3) Помаґіс.

4) Мошһа.

5) Kod (kodi).

6) Короны.

То-тај өтiк шедiс паныт,
 Токö мышкыртчы да бост.
 Тран-сулалö, вiзöт, Ваңук,
 Петöм мусiс, кызi жоґ.
 Ваңу зобнасö лöсöтiс
 Мусiс кыскiс пiстiк-шват...
 Мөдәр бокас кыз вiзöтiс,
 Сетөн кык то, Ваңу, кват...
 —Ој-јој-ој, челада, татөн
 Пiстiк петöм, кызi зу,
 Арiн-Опоңка чiрзö матын,
 Аслас öм i ныр куш му.
 Сöкыт доз кыскö пельпоннез,
 Сывтөн ¹⁾ гортö леччöны.
 Ашын ²⁾ пондасö быдөнныс
 Чöскыт каша паңавны.

1) Сылöмөн.

2) Асылын.

ӨТВЫЛЫГ ҒОҖИСНЫ.

(Роч-вылыг, Замојскіј-серті).

Вијас-дырји Колӧлӧн мамыс ӈекор вӧлі оз леґ ульлунјӧн ґојны, пыр стрӧжитӧ, повзӧдлӧ: грек-пӧ-ӧд ульлуннад ґојны кослундырјиыд, јенмыд-пӧ скӧрмас сыыг. Колӧ оз ґӧгӧрво—мыј-пӧ-і лоӧ грекыс. Кущӧм сещӧм грек! дај ґетинаыд ез зев полыс ґӧлӧма вӧв. Јенсӧ ез адзывлы, ез ґорӈитлы ськӧд. А адзывтӧмтор-выладӧд ґӧкыд ескынытӧ. Сетчӧ-жӧ-і кыгкӧ кывлӧма—јенмыс-пӧ абу.

Колӧ чујмӧмӧм-сорӧн да шензӧмӧн-сорӧн јуагӧ мамыслыг:

— Мыјла-нӧ јенмыс пыр чӧв олӧ? Ми сылы јурбитам, виґталам быдтор, а сижӧ оз-і шыаглы. Мед ӧтик кыв кӧч коркӧ шуіс!

Колӧлӧн мамыс скӧрмас сещӧм кывјасыд-вылӧ.

— ґерт, кутас сижӧ быдӧнкӧд ґорӈитны. Сижӧ гугӧӈік сӧмын меным ставсӧ виґтавлӧ. Те том-на, мыј теныд сижӧ виґталас. Лаӈта-да, ов. Ен ӈіӧмабусӧ ґорӈит, јенмыд коцкӧптас јурад.

Колӧ лаӈтас да мӧвпавны кутас: „Со-ӧд куцӧм сижӧ јенмыд. Лоӧ-іӧ меным меліжыка овны ськӧд, мед оз кут удтыгны мамлы. Ӑтчыд он лыгты нӧк чуӈыштлыны, пыр-і удтас. Мыј-егкӧ сетчӧз сылы-і могыс.

Рытнас ӧтчыд мамыс летчӧ мӧсјасӧс лыгтыны.

— Колӧ, те нӧктӧ ен лыгт вӧрӧдны. Чуӈалан-кӧ, ме тенӧ ӈӧрјӧн швачӧда,—петіг-мозыс шуагис мамыс.

— Ог... Ме ӈекор-на ег чуӈавлы-да.

— Кыг ен! Јенмыд-ӧд виґталӧ, вешӧрӧ сижӧ оз шу ӈекор.

Мамыс петіс.

Колӧ букушӧн виґӧдліс јен-вылӧ да чуӈсӧ петкӧдліс сылы.

— Те, колӧкӧ, ен виґтавлы мамбыслы... Мыј-егкӧ мијан ґемјакостад оз овлы-да, ставсӧ-кӧ те кутан виґтавлыны-і... Теныд куцӧм сетчӧз ґела!..

Колӧ кокчуӈјас-јылас матыгтчіс нӧк гырӈич-дорӧ, виґӧдліс—нӧкјыс ґік тырыс. Сульваыс быдӧн петны кутіс, вомыс сижӧ-тапкакылӧ. ґерт-ӧд,—кослуннад ґојӧмыд, вешӧрӧ агтӧ мучітӧмыд ышӧдӧ сы-вылӧ. Кӧсјіс чуӈнас чуӈыштны да друг виґӧдліс јен-вылӧ. дрӧгмуни... Јенмыд пелӧсґаӈыс ґінсӧ сувтӧдӧмӧн виґӧдӧ сы-вылӧ.

— Мыјӧ те ме-вылӧ зорган?—Колӧ нӧк гырӈичсӧ бӧстіс да вешјіс пелӧслаӈ. ӈаӈ-кудјыг бӧстіс пірӧгжын да кутіс чуӈаӧны. Сӧмын јенмыд бара сижӧс адзис пелӧссыд. Колӧ скӧрміс.

— Вот-і гін тенад... Код морыс јенмыслы тащом оінсө гө-
төма!

Колө пуккис лабічө, кутис мөвпавны кыңи-ескө ылөдны јенмөс.
Некущом мөвп јурас ез во.

Друг сөгга сјјө четчыштис лабічыг, кайс пызан-вылө да меліа
шуө јенлы:

— Теныд, јенмөј, гашкө, нөкјыс колө-жө-да.

Јенмыд ез-і шыаг Колөлы, лаңтөма.

— Ме төда-нын, теныд колө нөкјыд. Часлы, ме тенө щөщ
вердышта. Сөмын ен кут воңө-кежлө удтыгны мамөлы.

Колө дыр ез көсјы,—богтис нөк-кашнїктө да јенмыдлыг став
чужөмсө мавтис нөкнад, ставыс јежыд лоі.

— Те өні гојін щөщ. Сөгга ен віңөд ме-вылө, бергөдчы өтен-
лаңыс,—Колө бергөдис јенсө мышнас.

Сөгга зоң пірөг богтис да кутис чуңагны. дыр-на-ескө, колө-
кө, чуңагис-да, кості лоі дугдыны—мамыс кутис пырны. Колө гыр-
нїчсө бөр пуктис местаас.

Мамыс віңөдліс нөк гырнїчас-да, зев јона скөрміс. Нөкјыд
жынјыс абу.

— Мынө те вөчөмыд?

— Нинөм ег!—кыңи верміс збојжыка шуис Колө.

— Мыла нөксө чуңалөмыд?

— Ме?! Ме бара ег матыгтчыв веіг гырнїч-дорас.

— Ылөдлан, ме-өд төда.

— Кытыг те төдан?

— Јенмыд меным вігталіс, дај ачым-өд абу гінтөм.

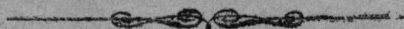
— Ылөдлө јенмыд.

— Кыңи ылөдлө? Ме теныд петкөдла „ылөдлө“.

— Со, віңөдлы, он-кө ескы—Колө четчыштис пызан-вылө, бер-
гөдис мөдарө јентө.—Адған, со, ачыс гојөма, сөгга ме-вылө-і ы-
тыгө. Ме абу-на јенмыд-код горш.

Рөмпөштан-возын.

Льапкыфк керкаын
Бі-жугөр зуввізё,
Бі-дорын морт-вужөр
Копрасё, зөрё.
Ічөтік Мікулај
Німкода нумвізё,
Сінјаснас візёдө
Рөмпөштан-шөрё.
Јог-јежыд піњјассё
Жерјөдлө, шпыњјалё,
Сінјассё чікрөдлө,
Чукльөдлө јурсё.
Рөмпөштан-пыщкөсыг
Кодөскө гоњјалё,—
Тыдалё, гөлөмыс
Ічөтлөн бурмё.
Вөскіфк чуњјаснас
Пызанас торкөдчө,
Вомдорсё пөльөдлө,
Нужјөдлө кывсё.
— „Мыјла-нө мекод-жө,
Ме-моз-жө ворсөдчан,
Коді-нө ачыд те,
Воканөј, кывзы?“
Тазікөн Мікулај
Асвылас шенчөмөн,
Рытивбыд пукаліс
Рөмпөштан-возын,
Нөжјөңік четчіс да
Мөвпјаснас венчөмөн,
Зузгансё пөлыштіс,
Пөлағас водіс.

Міжан гіжабём.

Бікөн-Өлөксаны (Перым). „Парма-пјан“ кывбурыд оз мун. Жеба гіжбмд. Уналаті дьікторсө кыкпөв шубмд. Сурөсыс еекө-і бур-да, гіжбмд гөгөрвотөма. Уналаті гіжан-ногыс омөл. Ташбм ыжыдтор-дінад „шлуткі-шлаткі“-тө, ферт, бостчыны оз поч—колө збылығжык пукавны гіжөд-бердад. „Гёлынк-пі“ кывбурыд оз-жө мун—течасыс омөл. „Зарныа жүгөрлөн вын“—кывбуртө гіжбмд вывтігаж-төма—„агітка“. Мукөдсө леғам.

Серп-Молотовлы (Аквад). Некарасов-өерті гіжбм „Отсагыс“-німа кывбурыд оз мун. Тенад гіжбма јона лока Жан-Морөс-дорөйд (Жан-Морөсідлөн те-дорыс јона бур артмөма, те-көт сылыс он ошкы-а).

Со-көт бостам теноыд өтілаті:

- Здорова-но! Зонмөј!
- Мун ас мунан тужнад!
- Зев-нын те скөр,
- Кыз ме адға, да те.

Жан-Морөслөн таті со-кызі гіжбма:

- „Олан-вылан! Кытчө ветлін?“
- „Мун, ен өөрнйт... Кытчө мөдін!“
- „Зев-тај скөр те! Кытчө ветлін?“
- „Турунла... Ен сөр, кор төдан!“

Кывбурјас гіжан-ногнас те, тыдалө, абу-на төдса. Теныд колө төдмагны Ільа-Вае да Ыма-Вең кывбурјасбн, словесноет теоріјабн-да. „Велөдыс“-німа вістыд оз-жө мун, слабынк артмөма. Мі чайтам, зілөмөн те верман сетны бур віотјас.

Тіт-Паш-Ваңлы (Мөскуа). „Олөм“-німа вістыд оз мун. Тенад-тајнө быдтор-јыс өөлөмыд потө, „өо трасіча олөм.“ Оз-жө ков петкөдлыны сещөма өөлөмтө. „дөвалөн ыланкыв“-німа кывбурыд оз-жө мун.

Өлөш-Коллы (Зөвөрт). „Комі кыв“-німа кывбурыд оз мун. Колө буржыка төдмагны кывбурјас гіжан-ногыскөд.

Паш-Колалы (Јемдін). „Сөветө бөрјыбөм“ вістыд оз мун. Куш „агітка“, ху-дожествоыс, міч-ногыс некөн оз тыдав.

Ілчуков Модлы (Пажга). „Том-дырға олөм“ кывбурыд оз мун. Сурөссө бост-ны кужбмд, сөмын помалөмыд лока. Збылығжык да зілжыка-кө кывбурјас-вы-лад кутан ужавны, кывбурјасыд тенад артмыны кутасны.

Көлыд-Көртлы (Летка). „Алімент гөтраліс“ вістыдлөн некущөм јітөд абу. Сурөсыс еекө бур-да, сөмын абу кужбмд лөғыда нуөдны течассө. Мукөдлаас нінөмабусө гіжбмд. Оз туж журналө. Мөд вістыд („Агным нащальство“) оз-жө мун.

П. Потолітсыны, Н. Тујісовлы да Н. Потолітсыны (Јемдін). Роч-вылыс вужөдбн вістјасыд оз мунны. Вужөдбмныдсө лока. „Өтвылыс гојісны“ вісттө лөбөдышталөмбн леғам.

Сук-Пармалы (Перм). „Соңетыд“ оз мун, гөгөрвотөма гіжбмд.

П. Н. Шумковлы (Фереваннеј). Кывбурјастө вужөдбмд лока. Оз мунны.

В. С. Осіповлы (Ыб, Сыкт. у.) Кывбурјасад те нінөм абусө-жө гіжбмд. Од сещөмторјас-јывыд хронікабн почө ыстыны. Оз мунны.

Петыр-пілы (Гарја). „Ош кыјөм“ да „Руч кыјөм“ вістјасыд оз тужны „Ор-дымад“. Вывті-нін „коса“ да гажтөма гіжбмд.

Микчыгылы (Чуклом). Кывбуржасыд оз петны. Гижан самыд тенад ескө төд-чө-да, жона-на кывбуржастө шыльдавны колө. Сөломыг да збылжык-кө бостган, артмыны кутас.

А. Болыхлы (Паль). „Сөкыд овны комі мөртлы“ кывбурыд оз мун. Вывті-нын те тани нарган. Сесса поснитор-жылыг гижомыд. „Рытын сордн гулајта“ кывбурыд оз-жө мун. Те, другө, сурөссө гусалөмыд Нобдинса Витторлыг. Сіңтө оз поң.

Сукіналы (Лыаты). Лөгад-көт ен, сөрөмыд-жө те „Лыатын“-німа кывбурад. Нынөм оз поң гөгөрвоны, мыј сетчө те гартлөмыд. Оз мун.

Төдтөм воклы (Палаңча), „Сіктса төдыг“ вігтыд оз мун. Сурөсыс ескө зев бур-да абу кужомыд петкөдлыны образжассө. Художествоыс тани абу нинөм.

Тіпөсіктса Иванлы (Фереваннеј). Кывбуржасыд оз мунны, куш гажтөм агіт-кајас. Сесса сурөстө бостан-да, колө веккыда-нын нубдны—оз ков шыбланы.

д. В. Ісаковлы (Ульана). Кывбурыд оз мун. Технікаыс омбл.

Кыщілы (Куломдін). „Тіткрат“ вігттө гижомыд гөгөрвотөма. Сесса зік протокол-коф-жө, міч-ногыс оз тыдав.

Вікул-пілы (Көрткерөс). Вігтјасыд оз мунны. Уналаті зев лөсыдтөма гижө-мыд. Кың-кө абу вігт-нога. Теныд колө буржыка төдмазны художествоа літєра-турадн. Лыдфыв те Ічөт-Іванлыг вігтјассө, төдмаз кыңи сылди тєчөма.

Имб. № 5

Ответственный редактор: Н. П. Попов.

Редколлегия: { Савин В. А.
Оботуров И. И.

ЈУРИДАЛЫҒ.

Листбоқјас.

Ғед-пілән піјаныс. Выль-Паш.	3.
Менам томға кад. М. Ликачов.	16.
Оғколән оғд. Піту-Оньд.	17.
КВЗ, кывзы. Ч. Ғ.-В.	18.
Міча ныв. М. Лебедев.	19.
Сыв-нө, зонөј. М. Ликачов.	29.
Гортла-дорјасд. Ч. Ғ.-В.	30.
Төвға војын. Војт.	33.
* * * І. З.	—
Ен леґчы, вокөј. Кон.-Оль.	34.
Војтөв. Козув.	—
Јоғ бөжа. Спіра-Прокд.	35.
* * * * * Сук-Парма.	38.
Ғеревна сайміс. М. Ликачов.	39.
Өпрөс-төт. Спіра Прокд.	40.
Вөралығ кык вок. Ғикөн-Ольдксан.	41.

Роч ғижығјас:

Ғ. Ө. Фурманов. Выль-Паш.	46.

Міјан уґным.

КАПП-са шленјаслы, література кружокјаслы, ғижны бөстчығјаслы (шыддөм).	50.

Чельадлы лыдґанјас.

Сөкыд оландыр. Јағзон.	51.
Піғтөклө. М. Ликачов.	52.
Өтвылығ сојсны. П.-Т.	54.
Рөмнөштан-воґын. Кон.-Оль.	56.

Комі җига лезан-ін.

1928-29-өд воын петöны газетјас:

„Југыд Туј“

Комі Автономіјаа Областувса Іспол-комлөн да ВКП(б) Обкомлөн газет, петö вıтыс вежон-чöж, комі кыв-вылын.

Г А З Е Т Я Ö Н Д О Н Ы С:

	1 тöлыг	6 тöлыг	Во-кежлö
Учреждённејаслы да организатсіјаслы	1 ш. 25 ур	7 ш. 50 ур	15 ш. —
Гражданалы	— „ 65 ур	3 ш. 75 ур	7 ш. 50 ур

„КОМІ СІКТ“

КОМІ КРЕДЪАНАЛÖН ГАЗЕТ, ПЕТÖ ÖТЧЫД ВЕЖОННАС

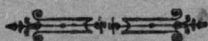
	1 толыг	6 тöлыг	Во-кежлö	
Газетлөн доныс:	Учреждённејаслы да организатсіјаслы	— ш. 30 ур	1 ш. 80 ур	3 ш. 60 ур
	Гражданалы	— ш. 15 ур	— ш. 80 ур	1 ш. 50 ур

„Југыд туј“ газет сузöдысјас вермöны донтöг сузöд-ны журнал „ОГОНЕК“. „Југыд туј“ газетыскöд журнал-лөн доныс 1 шайт тöлыг.

Та-кынзї „Југыд туј“ газет сузöдысјаслы „ОРДЫМ“ журналыс лездö 25 урöн тöлыгыс.

Газетјас сузöдан адрес:

Сыктыведін-кар, Вадорвыс улїч, 41 № керка, Комі
нїга лезан-ін, лїбö вескыда писмö новлöдлысјас-ныр.

ГОСИЗДАТ РСФСР.

СОВЕТСКАЯ СТРАНА

Литературно-художественный альманах творчества народов СССР (на русском языке).

Под общей редакцией МАКСИМА ГОРЬКОГО

Редколлегия: П. Г. Смидович, А. Б. Халатов,
С. Д. Асфендиаров и др.

— ВЫХОДИТ 4 РАЗА В ГОД. —

В 1929 году в альманах „СОВЕТСКАЯ СТРАНА“ будут помещены:

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА:

(4 альманаха в год 4 руб. 50 коп.

Цена отдельного номера 1 . 50

ПОВЕСТИ, РАССКАЗЫ: СТИХИ; украинских, белорусских, грузинских, тюркских, армянских, узбекских, туркменских, татарских, казахских, башкирских, таджикских, якутских, чувашских, мордовских, марийских, восточных коми (зырян), осетинских, черкесских, кумыкских и др. писателей и поэтов.

ОБРАЗЦЫ УСТНОГО ТВОРЧЕСТВА НАРОДОВ СССР, в особенности народные песни о Ленине, песни ашугов, гафизов, бахши и др.

ОЧЕРКИ О ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ и творчестве писателей народов СССР.

РЕПРОДУКЦИИ РАБОТ ХУДОЖНИКОВ народов СССР.

ПОДПИСКУ НАПРАВЛЯТЬ: Москва, Центр, Ильинка, 3, Периодсектор
ГОСИЗДАТА. Во все магазины и отделения ГОСИЗДАТА.

10435

Торја номерди ньбысјаслы доныс - 50 ур.

НЗК Коми
1-1